

náš vidiek

2/2020

štvrtročník
ročník XVII.

ČASOPIS VIDIECKEHO PARLAMENTU NA SLOVENSKU

VIDIECKY PARLAMENT
NA SLOVENSKU

Projekt Vidiecka mládež v regióne

strany 4–5

Rastúca odolnosť potravín v časech COVID-19

strany 11–13

Mládež a opustené vidiecke priestory

strany 14–15

Obsah

- 4 O projekte Vidiecka mládež v regióne
- 5 Webinár PoliRural
- 6 Vidiecky charakter: význam a definovanie dimenzií
- 8 Vidiecka žena roka „Líderka roka 2020“
- 9 XI. Fórum Vidieckeho parlamentu na Slovensku
- 9 Stretnutie partnerov Európskeho vidieckeho parlamentu (EVP)
- 10 Slovenské poľnohospodárstvo a potravinárstvo po koronakríze
- 11 Rastúca odolnosť potravín v časoch COVID-19 – Nové nástroje a prístupy pre agroekológiu
- 14 Mládež a opustené vidiecke oblasti
- 16 Otvorenie vidieckych trhov v Číne
- 18 Vandrovalo vajce...
- 19 Vidiecky parlament na Slovensku na pracovnej návšteve na VUC Žilina
- 20 Jahňacie mäso sa vracia do slovenských obchodov

náš vidiek

Ročník: XVII.

Číslo: 2/2020

ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:
Občianske združenie
Vidiecky parlament na Slovensku
Kapitulská 13
974 01 Banská Bystrica
mobil: 0915 446 538
e-mail: vipa@vipa.sk
mbehanovska@stonline.sk
www.vipa.sk

Vychádza štvrtročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks

Uzavierka nasledujúceho čísla:
20. septembra 2020

Redakčná rada:
Ing. Mária Behanovská,
doc. Ing. Miroslav Habán, PhD.,
Ing. Karol Herian, CSc.
doc. Ing. Jozef Húška, CSc.

Grafická úprava a ilustrácie:
Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:
Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Fotka na titulnej strane obálky:
Ovečky na horskej paši,
depositphotos.com

Fotka na 2. strane obálky:
Liptov, depositphotos.com

*Milí naši členovia,
priatelia, priaznivci
aj pozorovatelia!*

Hurá, život sa vracia k normálu, ale nič už vraj nebude také ako bolo pred pandemiou. Niečo nám COVID-19 vzal, niečo aj dal? Veľa sa popísalo, veľa pohovorilo, je to zrejme v nás ako si to nastavíme v hlave a musíme sa s tým naučiť žiť. Veľa udalostí, ktoré sa nedajú v tesnato do nášho vidieka.

Absolvovali sme množstvo webinárov, pre nás nový druh komunikácie, keďže sme ju málo a niektorí vôbec nepoužívali. O niektorých sa dočítate v čísle, o iných na našej web stránke a facebooku.

Oslovili sme víťazov volieb, novú vládu. Veľmi nás teší, že nám odpovedali pán **JÁN MIČOVSKÝ**, minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky. Z listu „*Verím, že spoločnými silami všetkých, ktorí sa už teraz podieľajú na rozvoji vidieka nepomôžete nielen k prosperite produktívneho poľnohospodárstva a trvalo udržateľného rozvoja vidieka, ale podporíme aj oživenie vidieka, dosiahneme jeho ekonomickú prosperitu a vrátíme sebadôveru vidieku a vidieckemu obyvateľstvu. Želám Vám veľa pracovných i osobných úspechov a verím, že v budúcnosti budeme mať množstvo príležitostí pre spoluprácu.*“

BRANISLAV GRÖHLING, minister školstva, vedy, výskumu a športu SR.

Z listu: „*Chcem Vás ubezpečiť, že sa budem snažiť na svojom úseku presadzovať odbornosť, profesionalitu a kultúrnosť a plniť zverenú úlohu v prospech všetkých občanov Slovenskej republiky a vytvárať tak pozitívny obraz nášho štátu v Európskej únii. Verím, že mi aj napriek súčasnej mimoriadnej dobe podarí plniť stanovené ciele a spoločnými silami zvládnuť situáciu najlepšie ako sa len dá. Prajem pevné zdravie, veľa síl a teším sa na našu spoluprácu.*“

JÁN BUDAJ, minister životného prostredia. Z listu „*Ďakujem Vám a Vášmu občianskemu združeniu za Váš list. Som presvedčený, že sú pred nami mnohé témy, ako sú predovšetkým ochrana lesov, ochrana zelene vo voľnej prírode a vidieckej krajine, ochrana vôd a lepšie hospodárenie s týmto vzácnymi prírodnými zdrojmi a tiež problematika odpadov, ktoré budú vyžadovať osobitnú pozornosť v nadchádzajúcom období. Verím, že spolupráca a diskusia s odbornou verejnosťou ako aj mimovládny sektor sú nástrojmi, ktoré môžu prispieť k prijatiu opatrení a riešení, ktoré posunú našu krajinu vpred. Rozvoj vidieka ako aj zachovávanie krajinných hodnôt sú cieľom Európskeho dohovoru o krajine, ktorého je MŽP SR gestorom. Ďakujem Vám za prejavenu dôveru. Pri riešení problematiky týkajúcej sa rozvoja vidieka vítam Vaše skúsenosti. Teším sa na ďalšiu spoluprácu.*“

Zúčastnili sme sa na 22. zasadnutí Rady vlády SR pre mimovládne neziskové organizácie, ktoré sa uskutočnilo 22.06.2020 v hoteli Bôrik, Bratislava, viedol ju predseda rady pán minister **ROMAN MIKULEC**. Viac o našej práci na www.vipa.sk a <https://www.facebook.com/vipask/>

Ing. Mária Behanovská
predsedníčka VIPA SK

Operačný program
**Efektívna
verejná správa**

vzdelávanie

Európska únia
Európsky sociálny fond

O projekte Vidiecka mládež v regióne

Kód v ITMS2014+: 314011L960

Na 24.zasadnutí projektového tímu sme vyhodnocovali posledné stretnutia.

Aktivitu na Prešovskej univerzite v Prešove uskutočnila M. Čuchtová. V prvom vstupe sa mladí ľudia aktívne zapojili do aktivity vytvorenia si fiktívnej obce s tým, že si do pripravenej predlohy načrtli svoje vlastné vízie, čo by v obciach chceli do budúcnosti mať. V rámci diskusie sa potvrdila skutočnosť, že mladí ľudia vedia veľmi málo o fungovaní samospráv, takmer nič nevedia o pojmoch miestna akčná skupina (MAS) a málo o mikroregiónoch na Slovensku. Iba jeden z prítomných 37 účastníkov workshopu uviedol, že je členom Občianskeho združenia. Reakcie z Prešovskej univerzity Fakulty prírodných a humanitných vied po tejto prezentácii a workshope boli zo strany pedagógov veľmi pozitívne. Študenti sú vedení viac k formálnemu vzdelávaniu a informácie z praxe sa k nim takmer nedostávajú. Sú zvyknutí prijímať informácie, učí sa, ale menej vedia diskutovať a pýtať sa. Pre študentov a aj pedagógov bolo toto stretnutie veľmi prínosné a PU víta takéto aktivity VIPA.SK aj do budúcnosti.

Na Strednej odbornej škole v obci Želovce, diskutovali so študentmi M. Slaninová a M. Behanovská. Aktivita sa konala s menším počtom študentov v súlade s nariadením BBSK ohľadom preventívnych opatrení súvisiacich s COVID-19. V diskusii boli aktívni a majú jasné predstavy a plány. Nielen vzdelaní, ale aj menej vzdelaní/tínedžeri sú dôležití pre rozvoj vidieka. Majú nápady a veľakrát sú nedoceňovaní.

Názory študentov:

- V odbore, ktorý vyštudujem chcem pracovať, ale tu na SK je tento odbor nedocenený a v zahraničí v tomto odbore odborníkom ruky bozkávajú.
- Poznatky, ktoré na škole získam a najviac využijem v budúcnosti sú triky v pestovaní, nápady, starostlivosť o rastliny – proste všetko. Veľa ľudí si neuvedomuje, že príroda = život.
- Po ukončení štúdia by som chcel byť záhradný architekt v našej rodinnej firme v Anglicku.
- Ak by to šlo, tak by som chcela byť majsterka na našej škole. Alebo ist niekam pracovať.
- Chcela by som žiť a pracovať v meste v odbore záhradníctvo – výsadba, presádzanie, ošetrovanie, chránenie rastlín – zamestnať sa u niekoho.

Expertí projektového tímu vypracovali 3 dokumenty: Analytický, Konceptný a Metodický. Zhodnotili priebeh, úspešnosť projektu, naplnenie monitorovacích údajov sme vysoko prekročili. Celkovo zhodnotili projekt pozitívne aj napriek výskytu problémov s financiami a zmenami v personálnej matici. Páčilo sa im naplnenie cieľov projektu a to, že projekt má nasledovateľa Vidiecky parlament mladých na Slovensku (OZ VPMS). Zhodnotili, že najťažšia práca bola na metodickom dokumente a dúfajú že pomôže zlepšiť život mladým ľuďom z vidieckych oblastí. Osloví starostov a budú ho používať v praxi. Výstupom projektu je aj videodokument, môžete si ho pozrieť na <https://www.vipa.sk>.

vzdelávanie

sk/video-projekt-vidiecka-mladez-v-regione, má nielen informačnú, ale aj motivačnú úlohu.

Spoluprácu multisektorových partnerov a platforiem zhodnotila M. Čuchtová s M. Slaninovou. Je dobre, že takáto forma spolupráce bola vytvorená a prospešná hlavne prezentáciou príkladov dobrej praxe z ich obcí s mladými ľuďmi. Zo strany partnerov je ochota spolupracovať naďalej aj po skončení hlavnej aktivity projektu, už aj s novovzniknutým OZ Vidiecky parlament mladých na Slovensku.

Všetky výstupy a informácie o projekte nájdete na <https://www.vipa.sk/kategoria/vidiecka-mladez-v-regione>.

Projektový tím vypracoval metodické dokumenty

Webinár PoliRural

10.6.2020 sa konal webinár pre členov regionálneho panelu projektu PoliRural

Je to projekt orientovaný na budúcnosť, na kolaboratívny rozvoj politik pre vidiecke oblasti a ľudí, hlavným cieľom

webinára bolo predstavenie očakávaných výsledkov a diskusia o zapojení členov regionálneho panelu do projektu.

Je to trojročný výskumný projekt a inováčný program Horizont 2020 – excelentný výskum EÚ. Financovaný Európskou komisiou. Doba riešenia jún 2019 – máj 2022, koordinátorom je Česká zemědělská univerzita v Prahe v ktorom pracuje 37 partnerov z 15 krajín, 12 pilotných regiónov, vrátane Slovenska – unikátny pilotný región

Hlavným cieľom projektu je spojiť kľúčové činnosti potrebné pre navrhovanie efektívnych vidieckych politik zameraných na ľudí a na budúcnosť.

Posilniť postavenie vidieckeho obyvateľstva a umožniť rozvoj vidieckych regiónov.

Dôležitá INKLUZIVITA: účasť vidieckych populácií, výskumníkov, tvorcov politik

Celkové ambície projektu

► zvýšiť atraktivnosť, blahobyt súčasného vidieckeho obyvateľstva a prilákať nováčikov, pričom by to nemalo vplyv na symbiózu medzi mestom a vidieckymi oblasťami, zavedením politik odrážajúcich potreby miestnych podnikateľov a dopytu miestneho obyvateľstva, ochrany životného prostredia a biodiverzity súčasne

► zaviesť nový spôsob rozhodovania a vykonávania verejných politik v spolupráci a konzultácii so všetkými zainteresovanými stranami vo všetkých fázach

Priebežné výsledky sú verejne dostupné, budú slúžiť ako východiskový podklad pre prijímanie rozhodnutí na rôznych úrovniach s cieľom lepšie čeliť existujúcim a novo sa otvárajúcim výzvam na vidieku, posilniť postavenie vidieckych obyvateľov a vidieckych oblastí. Sú zverejňované v newsletteri na <http://polirural.eu/>

Vidiecky charakter: význam a definovanie dimenzií

Webinár projektu COST CA18213

Dňa 24. júna 2020 sa OZ VIPA SK zúčastnila webináru „Rurality: Meaning and defining dimensions“, ktorý bol organizovaný univerzitou – University of Zagreb z Chorvátska. Webinár sa uskutočnil v rámci medzinárodného projektu COST CA18213. Cieľom webináru bolo vysvetliť pojmy súvisiace s charakterom vidieckeho prostredia a existujúce Európske typológie v nadväznosti na programy a projekty podporujúce sociálny a ekonomický rozvoj vidieka. Na začiatku Dr. Aleksandar Lukić predstavil teoretické základy výskumu vidieckeho prostredia z európskeho hľadiska a urbánno-vidiecku typológiu európskych urbánno-vidieckych regiónov a krajín. Všeobecne môžeme povedať, že existujú prírodné a industrializované vidiecke krajiny. Európsku vidiecku krajinu v širšom slova zmysle charakterizuje diverzita krajín a diferenciacia aktivít v rozdielnych krajinných typoch, komplexná ekonomická a sociálna štruktúra, regenerujúce životné prostredie, a priestor pre relaxáciu a oddych. Vidiecke krajiny všeobecne čelia modernizácii, marginalizácii z ekonomického hľadiska a celkovému úpadku spoločnosti.

Európska typológia krajiny je nástrojom pre identifikáciu priestorových odlišností a systematickú analýzu a porovnanie zozbieraných informácií. Typológia sa ďalej využíva pri tvorbe politík na základe dôkazov. Vedecký základ krajinnnej typológie je v geografických vedách a v súčasnosti sa vo výskume využívajú mo-

derné geografické informačné systémy a štatistické nástroje. Eurostat poskytuje jednotnú európsku klasifikáciu urbánno-vidieckych regiónov, ktorá je založená na metodike OECD (The Organisation for Economic Co-operation and Development; Organizácia pre hospodársku spoluprácu a rozvoj) (https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php/Archive:Urban-rural_typology). Klasifikácia typov regiónov sa využíva vo všetkých oznámeniach, správach a publikáciách Európskej komisie vrátane štatistických analýz Eurostatu. Hlavným indikátorom pre kategorizáciu krajín je hustota populácie. Vidiecke oblasti sú všetky oblasti mimo mestských zoskupení, ktoré majú hustotu obyvateľov menej ako 300 obyvateľov na km² a maximálnu populáciu do 5 000 obyvateľov (údaje sú hodnotené v mriežke 1 km²). Ďalej existujú aj iné európske typológie. Siedmy Rámcový Program RUFUS (2008 – 2011) (Rural Future Networks; Budúce vidiecke siete) vytvoril transdisciplinárny koncepčný rámec pre multifunkčnosť vidieka a integráciu politík s typológiu vidieckej krajiny, ktorá zahŕňa sociálne aspekty a vnútorný ľudský potenciál vidieka. Vytvorené scenáre vidieckej budúcnosti sú akoby trajektórie procesov interakcií rôznych politík. Kvantitatívne

Aj vidiecka krajina ponúka dominanty viditeľné zďaleka – Spišský Štvrtok

zistenia sa následne overujú na základe skúseností zainteresovaných strán a zohľadňuje sa aj dynamika regionálneho rozvoja. Overovanie prebieha prostredníctvom prípadových štúdií v spolupráci so zainteresovanými stranami. Okrem európskych prístupov Dr. Aleksandar Lukić prezentoval RHI hub platformu (Rural Health Information Hub; <https://www.ruralhealthinfo.org>), ktorá funguje v USA a je teoretickou základňou pre výskum vidieckeho prostredia a získané informácie vizualizuje odbornej i laickej verejnosti formou interaktívnych máp a grafov.

Typológia krajín reflektuje hlavne geografické faktory, ale na druhej strane vidiecke prostredie tvorí aj samotná ľudská populácia, ktorá tu žije. Sociálne vzťahy, ktoré sú typické pre vidiecku krajinu sú priateľstvo a partnerstvo. Pre mestskú krajinu sú naopak charakteristické formálne vzťahy. Preto program Leader (Liaison Entre Actions de Développement de l'Économie Rurale; Spájanie aktivít, ktoré podporujú hospodársky rozvoj vidieka) podporuje obyvateľov vidieckych oblastí, aby vzájomne spolupracovali na báze partnerstva, a aby takto spoločne prekonávali problémy, ktorým čelia a vytvárali integrované originálne stratégie trvalo udržateľného rozvoja svojho územia. Dr. Aleksandar Lukić pripomenul, že vidiecka krajina

je veľmi rôznorodá a každá jedna krajina sa vyznačuje svojimi špecifikami. Tento aspekt je naplno akceptovaný v programoch európskej iniciatívy Leader a preto zdôraznil, že by sa nemal prehliadať ani v politických debatách o vidieku.

Okrem vzťahov v samotnej vidieckej spoločnosti je zaujímavý pohľad nezávislého návštevníka, alebo turistu. Je to často pohľad, ktorým si turista idealizuje predstavu o živote na vidieku a charakterizuje ho pojmom „romantický vidiecky život“. Na druhej strane, práve takáto predstava priťahuje turistov na vidiek a vytvára potenciál pre rozvoj služieb.

Preto, v plánovacích a rozhodovacích procesoch je nevyhnutné vychádzať z existujúcich klasifikácií európskych vidieckych krajín, ktoré tvoria jednotný koncepčný rámec a umožňujú porovnanie údajov krajinných typov na európskej a regionálnej úrovni. A potom z prieskumov názorov zainteresovaných skupín, ktoré formujú sociálne ekonomické väzby v konkrétnom prostredí a vytvárajú jedinečnosť a charakter každej vidieckej krajiny.

Videozáznam z webináru je dostupný na adresách:

<https://videoconf-colibri.zoom.us/j/932225153997-pwd=eTFTaG9KOEI5VGQyWWWhuSlh5VkJBUT09>

<https://www.facebook.com/rnyobservatory/videos/670945223457155>

Horská vidiecka krajina – Liptovská Teplička

Vidiecky parlament na Slovensku s obcou Klátová Nová Ves a partnermi vyhlasujú 19. ročník súťaže

Vidiecka žena roka „Líderka roka 2020“

Od roku 1997 sa každoročne pod záštitou Nadácie „World Women Summit Foundation“ konajú rôzne aktivity, podujatia zamerané na posilnenie postavenia a vzdelania vidieckych žien a pokračujú vo svojom neutíchajúcom úsilí o zlepšenie kvality života žien v komunitách po celom svete. Vo väčšine krajín sveta prevládajú početne ženy nad mužmi (55 %), v necelých tretine krajín, najmä v rozvojových, prevládajú muži nad ženami, v ostatných krajinách je ich pomer vyrovnaný. V krajinách Európskej únie na 100 mužov pripadá 104,8 žien, v Slovenskej republike 105,4 žien. Ženy tvoria 51,3 % obyvateľstva Slovenskej republiky.

Aj preto chceme v rámci osláv Svetového dňa vidieckych žien, t.j. 15. októbra, aspoň touto formou (vyhlásením víťaziek súťaže) odmeniť, morálne oceniť a podporiť vidiecke ženy – líderky a upozorniť na ich výnimčnosť.

Do súťaže „Líderka roka 2020“ môže byť nominovaná žena, ktorá svoj voľný čas venuje aktivitám v rôznych oblastiach verejného života a vo svojej komunite – obci, časti obce, mikroregióne, v zastupiteľstve je uznávanou osobnosťou – „líderkou“.

Kategórie, v rámci ktorých môžete nominovať ženy všetkých národností a menších žijúcich na území Slovenska:

- **žena – aktivistka**: pôsobiaca v 3. sektore (miestna organizácia, združenie, klub, a i.)
- **žena – politička**: pôsobiaca v miestnej politike (starostka, členka miestneho zastupiteľstva)

- **žena – podnikateľka**: svoje podnikateľské aktivity realizuje na vidieku, sprostredkúva zamestnanie, vytvára pracovné príležitosti, zviditeľňuje obec a prepája komunitný rozvoj s ekonomickým rozvojom, podniká na vidieku
- **žena – remeselníčka**: ovláda remeslo a odovzdáva ho mladej generácii.

Nominácie posielajte do 30. septembra 2020 na adresu: OZ VIPA SK, Kapitulska č.13, Banská Bystrica, e-mailom: mbehanovska@stonline.sk, 0915 446 538.

Konferencia, vyhlásenie výsledkov súťaže a spoločenský večer bude 15. októbra 2020 v obci Klátová Nová Ves (okres Partizánske)

Prijmite pozvanie a prosím rezervujte si tento deň.

Ing. Mária Behanovská,
predsedníčka VIPA SK

ING. MÁRIA BEHANOVSKÁ

XI. Fórum Vidieckeho parlamentu na Slovensku

Vidiecky parlament na Slovensku, ktorého poslaním je presadzovanie zvyšovania kvality života na vidieku a podpora vidieckych iniciatív pri riadení vidieckeho rozvoja, zvoláva každé dva roky a tohto roku už XI. zasadnutie Fóra Vidieckeho parlamentu, aby sformulovalo politiku a stratégiu rozvoja vidieka na ďalšie dva roky. Aby stanovilo priority, ktorých plneniu sa bude venovať ďalšie dva roky.

Znovu musíme pripomenúť naše obavy, v akom stave je naša spoločnosť, ako kompetentní často zabúdajú na problémy ľudí žijúcich na slovenskom vidieku. **Tohtoročné Fórum sa bude konať v dňoch 23-24. októbra 2020 vo Zvolene.**

Témy boli zvolené s prihliadnutím na súčasné trendy rozvoja na základe optimálneho využitia vnútorných zdrojov jednotlivých vidieckych regiónov. Tento prístup k rozvoju vidieka je mimoriadne významný pre Slovenskú republiku, ktorej takmer polovica obyvateľov žije na vidieku. Závery tohtoročného XI. zasadnutia Fóra Vidieckeho parlamentu budú mať význam pre rozvoj regiónov nášho štátu. Chceme Vás požiadať o odbornú spoluprácu o zastrešenie pracovnej skupiny, Vaša účasť, ktorá podporí úsilie aktérov vidieckeho rozvoja a zvýši ich motiváciu k práci pre svoje regióny.

Na XI. Fóre sa budeme v pracovných skupinách zaoberať témami

- Zmena klímy – podnebia
- Rodinné poľnohospodárstvo
- Vidiecka mládež
- Trvalo udržateľný rozvoj vidieckych oblastí a miestne iniciatívy

MGR. MONIKA SLANINOVÁ

Stretnutie partnerov Európskeho vidieckeho parlamentu (EVP)

Stretnutie sa konalo online 1.7.2020 o 10.00 hod a zúčastnilo sa ho 33 členov z rôznych krajín Európy. Program bol zameraný na oboznámenie členov s procesom prípravy EVP.

Tak ako predošlé ročníky aj tento sa bude uchádzať o podporu z programu Európa pre občanov (EFC), žiadateľom bude škótsky partner. Počas stretnutia mali partneri možnosť vyjadriť sa k pripravovanej žiadosti a zahrnúť dôležité témy. Druhým bodom programu bolo predstavenie hostiteľského regiónu a navrhovaného programu ďalšieho ročníka. EVP 2021 sa bude konať v poľskom regióne Kielce. V poslednom bode programu sa spomínala udalosť uprostred dvojročného obdobia medzi jednotlivými EVP, ktorá sa plánuje v online priestore na jeseň tohto roka. VIPA SK bude už tradične súčasťou tohto podujatia. Viac info na:

<https://europeanruralparliament.com>

Slovenské poľnohospodárstvo a potravinárstvo po koronakríze

VIPA SK na diskusii 22.6.2020 v Bratislave

Európska únia sa stále nedohodla na podobe reformovanej Spoločnej poľnohospodárskej politiky EÚ po roku 2020. Následkom pomalých rokovaní nové programové obdobie v agropolitike nezačne načas a čaká ho minimálne jednoročné prechodné obdobie, na ktorom sa rámcovo už dohodli európske inštitúcie. To zároveň dáva členským štátom viac času na vypracovanie svojich strategických plánov na ďalších sedem rokov.

Medzitým došlo ku zmene vedenia slovenského agrozozortu, ktoré si v programovom vyhlásení vlády za hlavnú prioritu určilo zvyšovanie potravinovej sebestačnosti. Vláda tiež sľubuje vypracovanie

dlhodobej stratégie poľnohospodárstva a potravinárstva na základe strategických dokumentov EÚ. Európska komisia v máji predstavila dve kľúčové stratégie, ktoré do veľkej miery ovplyvnia aj poľnohospodársky sektor: Stratégiu biodiverzity do roku 2030 a Stratégiu z farmy na stôl. Podujatie portálu EURACTIV Slovensko vytvorilo priestor pre prvú verejnú diskusiu o smerovaní sektora medzi predstaviteľmi rezortu a kľúčovými aktérmi agrosektora.

Podujatie sa zameralo aj na tieto kľúčové otázky:

- ▶ Ako koronakríza ovplyvní poľnohospodársky sektor na Slovensku a ako sa prejaví na príprave

Ján Mičovský, minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR, Michal Wieszik, poslanec Európskeho parlamentu (Spolu / EPP), Jana Venhartová, riaditeľka Potravinárskej komory Slovenska, Emil Macho, predseda Slovenskej poľnohospodárskej a potravinárskej komory

Rastúca odolnosť potravín v časech COVID-19 – Nové nástroje a prístupy pre agroekológiu

OZ VIPA SK na webinári dňa 17. 6. 2020

V časech pandémie COVID-19 je nevyhnutné hľadať nové postupy a inovatívne riešenia vo všetkých hospodárskych oblastiach. V poľnohospodárskom sektore sa pravidelne vyskytujú epidémie rôznych škodcov, ktoré ničia úrodu alebo úrodu ohrozujú prírodné živly. Škody, ktoré vzniknú sa prejavujú buď zvýšením cien produktov, alebo ich nedostupnosťou. Okrem toho, poľnohospodárstvo v súčasnosti čelí mnohým výzvam, ktoré vyplývajú z aktuálnej pandémie.

Počas ekonomickej krízy zapríčinennej ochorením COVID-19 vznikli problémy spojené nielen s produkciou, ale aj s odbytom potravín. Ekonomická kríza zasiahla veľké farmárske a potravinárske spoločnosti, ktoré sú viazané na globálny trh, ale rovnako i malých a stredných podnikateľov v poľnohospodárskom sektore, ktorí sa zameriavajú na predaj regionálnych produktov, prevažne na domácom trhu. Všeobecne platí,

A ako sa avizovaná zvýšená podpora malých a rodinných fariem dotkne veľkých poľnohospodárskych podnikov?

- ▶ Aké kroky na zvyšovanie potravinovej sebestačnosti by mal obsahovať strategický dokument? Na financovanie ktorých komodít by sa Slovensko prednostne malo zamerať? Akú úlohu by v tomto úsilí malo hrať potravinárstvo? Viac info na : <https://euractiv.sk/section/ekonomika-a-euro/video/diskusie-slovenske-polnohospodarstvo-a-potravinarstvo/>

s obmedzenou medzinárodnou prepravou potravín do cudziny, ktorú limitujú rozdielne hygienické a bezpečnostné opatrenia v Európskych krajinách. A v celkovom dôsledku sa to prejavuje zvyšovaním ceny potravín.

Ekonomická aj sociálna kríza COVID-19 prinútila spoločnosť v európskych krajinách zamyslieť sa nad dôležitosťou regionálnych a miestnych producentov farmárskych výrobkov. Na vzniknutú situáciu reagujú mnohé európske iniciatívy ako je Fórum Synergies (www.forum-synergies.eu) a ARC 2000 (www.arc2020.eu), ktoré dňa 17.6.2020 usporiadali na túto tému webinár „Rastúca odolnosť potravín v časoch Covid-19 – Nové nástroje a prístupy pre agroekológiu“ (Growing food resilience in Covid-19 times – New tools and approaches for agroecology; <http://forum-synergies.eu/article705.html>), ktorý bol určený pre mimovládne organizácie a medzinárodné siete organizácií. Cieľom webináru bolo zodpovedať na otázku: „Ako sa v časoch krízy COVID-19 zintenzívnili miestne agroekologické potravinové iniciatívy? Kríza pridala zástupcom zdravých a bezpečných potravín mnoho ďalších výziev, ktorým musia čeliť. To podnietilo zintenzívnenie komunikácie s miestnymi a regionálnymi producentami a s mimovládnymi organizáciami nielen na miestnej, ale aj medzinárodnej úrovni. Zástupcovia OZ VIPA SK sa zúčastnili medzinárodného webináru, aby si mohli vymeniť názory a skúsenosti zo zástupcami iných organizácií z mnohých európskych krajín (napríklad Írska, Veľkej Británie, Grécka Španielska, Portugalska, Rumunska, Českej Republiky, ale aj zo zámoria, z Kanady).

Webinár moderoval Davie Philip z Írska, ktorý v súčasnosti pôsobí ako manažér programu „Community Resilience Programme“, ktorý sa vyvinul z programu „Community Powerdown Programme“ v roku 2010. Celkovo odzneli 3 prednášky, ku ktorým sa vyjadrovali účastníci webináru a námety mohli podrobnejšie diskutovať vo virtuálnych miestnostiach v užšom okruhu odborníkov. V závere boli najdôležitejšie postrehy zhrnuté a budú zverejnené online na web stránkach organizátorov podujatia. Cieľom prednášok bolo ukázať príklady dobrej praxe o spolupráci mimovládnych organizácií a malých a stredných podnikateľov (miestnych a regionálnych producentov potravín). Zdôraznila sa potreba vzájomného zdieľania informácií pri

stredníctvom sociálnych sietí, alebo webových platforiem, ktoré spravujú mimovládne organizácie. Dôležité informácie z prednášok sú zhrnuté v článku: <https://www.arc2020.eu/europes-agroecology-movement-stepping-up-in-times-of-covid19> a pre záujemcov je zverejnené aj video: <https://youtu.be/9zABHGoVdSg>

Prvú prednášku prezentoval Artur Gregório z neziskovej organizácie In LOCO z Portugalska, ktorá pôsobí v oblasti certifikácie potravín a vzdelávania na juhu Portugalska od roku 1988. Poukázali na potrebu zvyšovania povedomia o vzdelávaní v oblasti potravín a budovania pedagogických kapacít, zdravotníckych a opatrovateľských služieb a o sprostredkovateľoch sociálnych služieb. Motívom organizácie In LOCO je najst ekonomický model ako ponúknuť kvalitné a zdravé potraviny s cenou jednej porcie za 1 EUR. V súčasnosti je pre nich výzvou zriadenie Observatória potravinovej bezpečnosti v spolupráci s Ministerstvom zdravotníctva. Úlohou observatória je nepretržité monitorovanie potravinovej bezpečnosti. Je to vládny model spolupráce ministerstva a neziskovej organizácie založený na partnerstve s motívom „O prato certo“ – „Správne jedlo“. V časoch krízy COVID-19 sa zvýraznila potreba budovania a využívania digitálnych platforiem. Veľmi populárnym trendom je zdieľanie informácií o stredomorskom životnom štýle. Okrem zdieľania informácií a výučby sú online platformy priestorom na digitálne obchodovanie s poľnohospodárskymi výrobkami. Je zaujímavé, že počas krízy túto formu obchodovania využilo neočakávane veľa malých a stredných podnikateľov v poľnohospodárstve. Na druhej strane je nutné spomenúť, že všetky aktivity, ktoré nezisková organizácia In LOCO organizuje, sú robené s vášňou pre ľudí, tak aby umožnili stretnutia bežných ľudí s miestnymi a regionálnymi producentami. Počas akcií je možné nielen sa naučiť ako produkovať miestne potraviny, ale dôraz sa kladie aj na priateľskú atmosféru, tak aby sa prehlbovali sociálne väzby.

Druhú prednášku predniesla Jenny Gkiogky z mimovládnej organizácie Agroecopolis – The Hellenic Network for Agroecology Food Sovereignty and Access to Land, ktorá pôsobí v Grécku a je súčasťou Európskej výskumnej skupiny KYGEO. Agroecopolis podporuje a propaguje miestnych producentov potravín. V rámci dobrovoľníck

ych aktivít organizácie, dobrovoľníci spolupracujú s miestnymi malými a strednými podnikateľskými subjektami a vytvorili mapu, ktorá obsahuje nielen informácie o subjektoch, ale aj o dostupnosti konkrétnych potravín pre daných týždňov, nakoľko miestna produkcia má výrazný sezónny charakter. Na základe zverejnenia dostupnosti daných potravín si môžu obchody alebo reštaurácie naplánovať odber potrebných surovín. Dobrovoľníci dokonca vytvorili video o miestnych producentoch potravín, kde propagujú miestne trhy založené na participatívnom garančnom systéme. Podstatou garančného systému je, aby existoval dostatok miestnych producentov, ktorí dokážu zabezpečiť svojou produkciou miestny trh a dôverujú mimovládnej organizácii. Potravinoví producenti zdieľajú s mimovládnou organizáciou informácie o potravinách a prostredníctvom nej si vymieňajú skúsenosti s ostatnými podnikateľmi, ale aj s verejnosťou.

Tretiu prednášku prezentovala Anna Sarogov z nadácie Civitas Foundation z Rumunska (založená v roku 1992). Predstavila program „Food Hub“ a iniciatívu Nod Verde, ktorá sa realizuje v okolí mesta Cluj-Napoca. Civitas Foundation sa špecializuje na prepojenie potravinových producentov, zákazníkov a rôznych spoločenských udalostí. Platforma „Food Hub“ obsahuje viac ako 220 miestnych a regionálnych produktov, viac ako 60 zainteresovaných farmárov a 15 reštaurácií s viac ako 10 000 objednávkami. Počas krízy COVID-19 výrazne narástol počet objednávok, až o 400%. Na základe sledovaných údajov sa ukázalo, že miestna produkcia a predaj sú veľmi dôležité. Možno aj vzhľadom na pandémiu COVID-19 si ľudia začali viac uvedomovať význam kvalitných a zdravých potravín pre svoje zdravie. Okrem toho práve počas krízy sa miestne potraviny stali dostupnejšie, pretože ich distribúcia do obchodnej siete nie je limitovaná nariadeniami obmedzujúcimi transport potravín medzi jednotlivými členskými krajinami Európskej únie. Tým, že vzrástol záujem verejnosti o miestne potraviny, tak sa začala zvyšovať aj diverzita ponúkaných potravín a to nasledovne priťahuje nových zákazníkov. Civitas Foundation zistila, že hlavnými spotrebiteľmi sú mladí ľudia vo veku okolo 30 rokov s deťmi.

V závere webináru Nick Weir z organizácie ARC 2000 prezentoval online platformu „Open Food Network“ (OFN) (<https://www.openfood-network.org/who-we-are>), do ktorej sú zapojení hlavne miestni producenti z Veľkej Británie, Austrálie ale aj z iných častí sveta. Digitalizácia trhu malých a stredných miestnych farmárov sa ukázala byť kľúčovým prvkom pre zabezpečenie odbytu výrobkov. OFN je v mnohých aspektoch podobná iným digitálnym distribučným systémom. Na Slovensku je podobná platforma „Predaj z dvora“ (www.predajzdvora.sk), ale aktivity sú realizované v užšom rozsahu. OFN funguje spôsobom pred-obžobovania výrobkov zákazníkmi a umožňuje združovanie objednávok od rôznych výrobcov pre konkrétneho spotrebiteľa a ich následné doručenie na miesto, čím sa výrazne znižujú náklady. Okrem samotného obchodovania, OFN umožňuje vytváranie rôznych virtuálnych skupín spotrebiteľov, ale aj samotných producentov, či obchodníkov. Miestni producenti potravín z Veľkej Británie prispievajú ročne 2% z celkového obratu firmy do platformy OFN, preto aby mohli prostredníctvom databázy obchodovať a zdieľať informácie. Celkovo, platforma je financovaná nielen samotnými producentami potravín, ale aj prostredníctvom sponzorských darov a prevádzkovanie zabezpečujú viac-menej dobrovoľníci – filantropi a nadšenci. Ich hlavnou úlohou je vyhľadávanie informácie o nových producentoch, ktorí by mali záujem vstúpiť do databázy.

Napriek kríze Covid-19 sa účastníci webináru zhodli na tom, že jedlo sa spája so spoločenskými udalosťami a novodobým trendom je naučiť širokú verejnosť správne sa stravovať. Ako vzor správnej stravy môže poslúžiť takzvaná mediteránna strava, alebo „mediteránna diéta“. Moderné webové platformy s inovatívnymi interaktívnymi mapami, či databázami alebo aj sociálne siete, ktoré sú prevádzkované mimovládnymi a neziskovými organizáciami napomáhajú rozvoju vzdelanosti v oblasti kvality a bezpečnosti potravín. OZ VIPA SK pravidelne zverejňuje aktuálny o miestnych producentoch na svojej Facebookovej stránke a propaguje ich aktivity nielen na webe, ale aj prostredníctvom mnohých podujatí, ktoré organizuje, a ktoré sú zverejnené na web stránke www.vipa.sk v menu Aktivity (napríklad 27.8.2019 „Predpoklady k zvýšeniu spotreby syrov na Slovensku“).

Mládež a opustené vidiecke oblasti

Druhý webinár, ktorý usporiadalo Forum Synergies a Lotyšské vidiecke fórum, sa uskutočnil v piatok 29. mája, 17:00 – 18:15 a my sme boli pri tom.

Webinár sa zaoberal témou „Mládež a opustené vidiecke oblasti“. Hlavným hosťom bol Jakub Dvorský (predseda a zakladateľ OZ Lišov Múzeum), ktorý sa podelil o svoj príbeh a skúsenosti k danej téme a umožnil účastníkom workshopu virtuálne vstúpiť do Múzea na Lišove na Slovensku.

Na úvod webináru Jakub predstavil Lišov Múzeum a jeho činnosť v regióne formou prezentácie a krátkeho videa.

Pozadie a história Múzea na Lišove ktoré bolo založené pred 5 rokmi ako občianske združenie a pôsobí ako inovátna komunitná organizácia v malej dedine na južnom Slovensku – Lišov, okres Krupina

Expozícia Lišovská izba

Keltské okrúhle obydlie

Trh s vidieckymi remeselnými výrobkami

a región Hont. Múzeum v Lišove vypracovalo svoj výskumný a prevádzkový model v rámci 4 pilierov udržateľnosti (environmentálny, kultúrny, sociálny a ekonomický). Lišov múzeum má 3 hlavné časti: prvou je Lišovská izba – tradičný vidiecky kamenný dom z roku 1916, ktorý momentálne slúži ako malé etnografické múzeum. Druhou časťou je Keltský okrúhle obydlie ktoré bolo postavené v rokoch 2016-2017, ako ukážka keltského života v Európe. Poslednou časťou je Galéria masiek – Medzinárodná zbierka masiek, ktorá vystavuje masky z celého sveta vo vnútri galérie, sa nachádza malý obchod s miestnymi výrobkami.

Rovnako ako v mnohých vidieckych oblastiach Európy, aj obec Lišov má skúsenosti s vidieckou nezamestnanosťou, zmenami vo vlastníctve a správe pôdy, zmenami v sociálnom zložení spoločnosti a s vyludňovaním. Múzeum spolupracuje s miestnymi ľuďmi, remeselníkmi a umelcami. Práca múzea sa týka udržateľnosti, čo znamená využívanie miestnych materiálov, miestnych zručností a vytváranie miestnych produktov. Budovy múzea sa obnovujú tradičnými metódami. Múzeum taktiež hostuje účastníkov cez program Erasmus+ z celej Európy, ktorí zdieľajú jeho étos a môžu si vymeniť zručnosti, osvedčené postupy a vedomosti, aby pomohli spoločne rásť európskym vidieckym oblastiam k udržateľnosti.

Po prezentácii Jakub odpovedal na otázky od účastníkov webináru.

Potom nasledoval workshop ten bol rozdelený na 2 pracovné skupiny po 7 osôb v skupine, moderátormi boli Katrína (Lotyšské vidiecke fórum) a Simone (Fórum Synergies) Moderátormi v každej skupine položili dané otázky: Poznáte podobné

príbehy ako má Jakub? O mládeži, ktorá obnovuje opustené vidiecke oblasti? Poznáte nejakú komunitu, kde príchod novej osoby zmenil vývoj miesta? Čo robí mladých ľudí ochotných sa prispôbiť a bývať v opustených oblastiach? Aká je ich hnacia sila? Po položení týchto otázok sa spustila zaujímavá diskusia.

V druhej časti webináru Madara z Lotyšska predstavila tému ďalšieho webináru o „inteligentnom plánovaní dedín („smart village“) a plánovanom projekte v jej miestnej komunite.

www.lisovmuzeum.sk

Členovia občianskeho združenia

Otvorenie vidieckych trhov v Čeríne

Dňa 27. júna 2020 OZ VIPA SK predstavilo verejnosti svoje aktivity na podujatí „Otvorenie vidieckych trhov v Tvrdzi Martinhold“, ktoré sa konalo v Čeríne, v okrese Banská Bystrica.

Podujatia sa zúčastnil aj Doc. Ing. Jozef Húška CSc., predseda Magna Via, o.z., ktoré vydáva v spolupráci s OZ VIPA SK štvrťročník *Náš vidiek*.

Hostom predniesol tému kultúrnych turistických ciest v súvislosti s rozvojom cestovného ruchu na Slovensku. Príkladom je Poštová cesta Via Magna, ktorá slúžila na distribúciu pošty v bývalom Rakúsko-Uhorsku <http://www.magnavia.eu/o-projekte/o-projekte-magna-via>. Podobný zámer propagácie cestovného ruchu prostredníctvom historického a kultúrneho dedičstva prezentovali aj zástupcovia OZ Rada kultúrnej cesty Svätého Mar-

Prezentácia kultúrnej cesty Via Sancti Martini

Debata návštevníkov, pozvaných hostí a organizátorov podujatia

Zástupcovia OZ VIPA SK (Martina Slámová) a Magna Via, o.z. (doc. Jozef Húška) na vidieckych trhoch

Predaj domácich vidieckych produktov

miestne ručne vyrobené produkty, ako sú napríklad výrobky z liečivých rastlín – https://www.facebook.com/permalink.php?story_fbid=157122212539657&id=101238281461384.

Prednáška docenta Jozefa Húška

tina na Slovensku (<https://www.viasanctimartini.sk>). OZ získalo v septembri roku 2016 autorizáciu na rozširovanie kultúrnej trasy sv. Martina na území Slovenska a jej zaradenie do Združenia Európskej siete kultúrnych centier sv. Martina. V neposlednom rade si návštevníci podujatia mohli zakúpiť

Vandrovalo vajce...

„Najkrajšou cestou, po ktorej môžeš kráčať na tejto zemi je, keď ideme jeden k druhému.“

Už 10 rokov organizujeme celoslovenskú prehliadku výrobcov kraslíc, tento raz v spolupráci s Mestom Gelnica – Banickým múzeom v Gelnici, ktorej slávnostné otvorenie sa konalo v marci, partnermi súťaže boli MAS oko, FS Červená Chustečka.

Výstava zúčastnených výrobcov s ich kraslicami je podporou zachovávaní ľudových tradícií, šírenie tohto umenia medzi ľuďmi aj mladou generáciou, školami, škôlkami.

Je to prehliadka kraslíc v piatich kategóriách. Použité techniky kraslíc: 1. maľované, 2. drôtované, 3. vyškrabávané, 4. voskované + batikované, 5. olepovaná technika – slama, bavlnky, látka, sitina.

Už tým že sa koná 10x v čase najväčšej žatvy krasličiarok v predveľkonočnom období, keď je záujem o ich celoročnú prácu. Tešíme sa, že už nadobudla medzinárodný rozmer, máme kraslice z Maďarska, Ukrajiny, Poľska. Dokonca nájdú sa aj obce pozbierajú kraslice od svojich šikovných žien a pošlú na výstavku i do súťaže za obec.

Vandrovalo vajce už bolo od roku 2011 v Krupine, Múzeu Andreja Sládkoviča, Poníkocho, Ponickom dome, Pribylíne, Múzeu liptovskej dediny v Pribylíne, Prievidzi, Hornonitrianskom múzeu v Prievidzi, Topoľčanoch, Tribečskom múzeu v Topoľčanoch, Leviciach, Tekovskom múzeu, Považskej Bystrici, Považskom osvetovom stredisku, Jaklovciach, Sále kultúrneho domu, Prešove, STM – expozícia NKP Solivar, Gelnici – Banickým múzeu.

V tomto roku sme všetci poznačení mimoriadnou situáciou a výstavu nemohlo fyzicky navštíviť veľa ľudí, ale prebiehalo aj internetové hlasovanie.

Krasličiarok si môžu prihlásiť kraslice vo viacerých kategóriách.

Výsledky hlasovania v roku 2020

1. miesto Janka Feckova
2. miesto Janka Feckova
3. miesto Adriana Faturovová

Blahoželáme dvakrát pani Janke Feckovej a pani Adriane Faturovej. Budeme informovať kedy a kde sa nám podarí odovzdať ocenenia.

Súťažné kraslice z tohtoročnej výstavy

Vidiecky parlament na Slovensku na pracovnej návšteve na VUC Žilina

Prijala nás predsedníčka Žilinského samosprávneho kraja pani Erika Jurinová, prítomný bol riaditeľ odboru regionálneho rozvoja Ján Pavlík.

Predstavili sme prácu VIPA SK, odpredzentovali výsledky projektu Vidiecka mládež v regióne, metodický materiál, motivačné video. Hovorili sme o princípoch partnerstva, novej spolupráci. K témam XI. Fórum VIPA SK, ktoré sa uskutoční na jeseň vo Zvolene.

Pred týmto stretnutím sme s riaditeľom odboru regionálneho rozvoja Ing. Jánom Pavlíkom, PhD.

a pani vedúcou oddelenia regionálneho rozvoja Ing. Míriam Skácelovou. Rozanalizovali postavenie VIPA SK a jeho advokačnú prácu pre slovenský vidiek. V čom môžeme byť nápomocní pre územie VUC. Ako môžeme spolupracovať.

Za VIPA SK sa stretnutia zúčastnili predsedníčka Mária Behanovská, podpredsedníčka Janka Mikušáková a členka predsedníctva Darina Tomajková.

Pracovné stretnutie v kancelárii predsedníčky VUC Žilina

Jahňacie mäso sa vracia do slovenských obchodov

Prinášame vám rozhovor s Ing. Annou Kováčikovou, predsedníčkou PD Liptovské Revúce poskytnutý pre Ružomerský hlas. V areáli PD Liptovské Revúce minister pôdohospodárstva Ján Mičovský 15. mája 2020 ohlásil, že slovenská jahňacina sa po dlhých desaťročiach vracia na pulty našich obchodov.

Ako sa zrodila myšlienka, že minister pôdohospodárstva J. Mičovský informoval o opätovných dodávkach jahňaciny v obchodoch práve v areáli vášho družstva?

PD Liptovské Revúce sa zaoberá chovom oviec od roku 1974. Je to združenie 76 malých poľnohospodárov s vlastníctvom k pôde a majetku, bez prioritných majiteľov. Podnik je výlučne zameraný na chov oviec (2500 ks z toho 1600 ks matiek) a výrobu produktov z vlastnej mliekárne a bitúnku. Patríme v rámci Slovenska medzi najväčších chovateľov zameraných len na chov oviec s vlastným bitúnkom a rozrabkárňou. Na podnet predsedu komisie pre poľnohospodárstvo a životné prostredie pána Karahutu sa spoločne so zástupcami Zväzu chovateľov oviec a kôz na Slovensku (ZCHOK) stretli s pánom ministrom, kde predložili postup riešenia jahňaciny z farmy na stôl a po dohode pán Karahuta spolu so ZCHOK rokovali so zástupcami obchodných sietí.

Chováte aj vy jahňatá, ak áno, koľko približne a ako sa vyvíja ich populácia počas uplynulých rokov – u vás? Koľko percent z vašej živočíšnej produkcie tvoria jahňatá?

Program chovu oviec je nastavený tak, aby sme celoročne spotrebiteľovi ponúkali 100% mliečne ovčie výrobky a jahňacie mäso. V priemere na trh ponúkame 1200 ks jahniat, rôznej váhovej kategórie. Najväčší podiel jahniat odpredávame na veľkonočný a vianočný trh pre taliansky trh. Pre záujem slovenského spotrebiteľa, ako aj zlepšenie ekonomiky už 6 rokov ponúkame jahňacie a ovčie mäso priamo z vlastného bitúnku. Jahňatá tvoria 30% našej produkcie.

Dá sa povedať, kde si budú môcť kúpiť ľudia jahňacie mäso zo zvierat, ktoré pochádzajú z vášho družstva?

Samozrejme priamo u nás na predajni. Okrem toho je možné si ju zakúpiť u našich predajcov v Prievidzi a Pezinku. Ak chce spotrebiteľ podporiť náš podnik, tak aj prostredníctvom bitúnku Červený Kameň s logom Zlatá ovca v obchodnej sieti Billa, Kaufland a potupne aj v ďalších dobrých obchodných reťazcoch.

Prečo je podľa vás dôležité a dobré konzumovať jahňacie mäso, aké sú jeho výhody a pozitíva?

Jahňatá sú kŕmené krmovinami z trvalých trávnych porastov (lúčnym senom), ktoré sa nehnoja priemyselnými hnojivami. Jahňacie mäso je prospešné vďaka priaznivému pomeru nenasýtených a nasýtených mastných kyselín a pomeru omega 6 a omega 3 mastných kyselín a má najvyšší obsah L-karnitínu zo všetkých mias. Je ľahko stráviteľné, obsahuje veľa kvalitných bielkovín, minerálnych látok, železa, medi, zinku, je zdrojom vitamínov B12, či B8, čo priaznivo pôsobí na nervový a imunitný systém. Vedci pripisujú jahňaciemu mäsu protisklerotické, protidiabetické, či protirakovinové účinky a je odporúčané ako prvý detský mäsitý príkrm.

náš vidiek

2/2020

štvrtročník
ročník XVII.

ČASOPIS VIDIECKEHO PARLAMENTU NA SLOVENSKU

Tip na výlet:

KAŠTIEĽ BRODZANY

strany 12–15

**Poštová
stanica na
Štampocho**

strany 4–7

**Projekt
GoSlovakia**

strany 9–11

**Ako sa
Magna Via
dostala na
známku**

strany 17–19

Obsah

- 4 Gallovičovci – staviteľia poštovej stanice na Štampochu
- 8 Máte už plány na leto?
- 9 Projekt GoSlovakia
- 12 Hornou Nitrou po novej trase starej cesty
- 15 Všetky cesty vedú do Ríma!
- 17 Magna Via – ako sa dostala na známku...
- 20 Zmena

náš vidiek

Ročník: XVII.

Číslo: 2/2020

ISSN: 1339-1542

Vydavateľ:
 Občianske združenie
 Vidiecky parlament na Slovensku
 Kapitulská 13
 974 01 Banská Bystrica
mobil: 0915 446 538
e-mail: vipa@vipa.sk
 mbehanovska@stonline.sk
 www.vipa.sk

Vychádza štvrtročne pre vnútornú potrebu organizácie. Nepredajné.

Náklad: 1000 ks

Uzávierka nasledujúceho čísla:
20. septembra 2020

Redakčná rada:
 Ing. Mária Behanovská,
 doc. Ing. Miroslav Habán, PhD,
 Ing. Karol Herian, CSc
 doc. Ing. Jozef Húska, CSc.

Grafická úprava a ilustrácie:
Ing. arch. Pavol Borodovčák

Tlačiareň:
Róbert Jurových – NIKARA, Krupina

Príspevky sú zverejňované tak, ako boli zaslané autormi a neprešli jazykovou úpravou.

Foto na titulnej strane obálky:
Kaštieľ Brodzany

Foto na 2. strane obálky:
Magna Via – známkový zošitok

Všetko zlé je na niečo dobré

Táto ľudská skúsenosť je aplikovateľná i v našom prípade – v združení MAGNA VIA.

Ak za zlo označujeme šírenie choroby, ktorú spôsobuje CORONAVIRUS a následné dopady a nepopulárne opatrenia s ňou súvisiace, na druhej strane sme získali viac času pre individuálne štúdium, pre prácu doma, v dielňach, v knižniciach či v záhradách, i pre zamyslenie sa nad cestovným ruchom čo je náplňou i nášho združenia MAGNA VIA.

Obmedzili sme cestovanie, výlety, zájazdy, schôdzovanie a podobne. Kto chce sa zamysliť a nájde príklady zla i dobra, podľa toho, kde je jeho pozícia v spoločnosti.

Obsah či cieľ našej práce sa nemení t.j. propagovanie prírodného, historického a kultúrneho dedičstva v koridore poštovej cesty MAGNA VIA. Čoskoro uplynie 500 rokov existencie. Na tejto ceste budovali výrobné i kultúrne inštitúcie, tu bol pokrok. Dnes je čo turistom ukazovať a rozprávať. Vyslúžila si prívlastok najväčšia učebňa. Oprávnené sa začínajú zaujímať kompetentné inštitúcie i zo širokého zahraničia o partnerstvo s nami pri organizovaní zájazdov po tejto ceste.

Čiže obsah našej práce epidémie nemení, ale menia sa v tomto roku termíny v našom pláne práce.

Viac mailujeme a telefonujeme. V septembri 2020 chceme organizovať celoslovenskú konferenciu o MAGNA VIA v bratislavskom samosprávnom kraji – Bratislava.

*Doc. Jozef Húska, CSc.,
predseda Združenia Magna Via*

Gallovičovci – stavitelia poštovej stanice na Štampochu

2. časť Príspevku k dejinám poštovej stanice na Štampochu

Záslahy centrálnej moci do poštovníctva na konci 18. storočia sa odrazili aj v osudoch rodiny pukanských poštmajstrov – Gallovičovcov. Gallovičovci prišli do Uhorska pravdepodobne z Chorvátska alebo Srbska v súvislosti s postupom Osmanov. Podľa matričných údajov žili v 18. storočí v okolitých obciach Žibritov, Ilja a Antol, ale aj vo vzdialenom Chorvátskom Grobe, Trnave a Bratislave. Do Pukanca prišiel poštmajster Jozef Gallovič z Trnavy v roku 1780. V dobe, keď bola pozícia Pukanca ako sídla poštovej stanice ohrozená, tu kúpil poštovú stanicu. Patril k nižšej šľachte, lebo sa oženil so zemiankou, Alžbetou Agardyovou z Malých Krškán. Gallovičovci používali tzv. hovoriaci erb, ich priezvisko bolo odvodené od latinského slova gallus (kohút) a ich erbovým znamením bol kohút.

Gallovičovci sa stali mešťanmi v Pukanci, boli váženou rodinou, krstnými rodičmi ich detí boli

Erbovým znamením Gallovičovcov bol kohút

najvýznamnejšie rodiny v meste. V roku 1787 bol Jozef Gallovič obvinený v súvislosti s vykradnutím mestskej pokladnice, zachovala sa aj jeho žiadosť o predĺženie splatnosti jeho pôžičky 200 zlatých.¹ Obvinenie zo spoluúčasti na krádeži sa nepotvrdilo, ale narušilo to ich vzťahy s predstaviteľmi mesta. V roku 1790 sa Gallovičovcom v Pukanci narodila dcéra Mária, krstným otcom bol významný štiavnický mešťan a senátor, Ernest Henthaller. Dobré vzťahy mali aj s Paarovcami, predstaviteľmi Dvornej poštovej komisie vo Viedni. Paar bol krstným otcom dvoch Gallovičových detí. Podľa poštmajsterského poriadku patrili pravdepodobne do kategórie dedičných poštmajstrov, úrad mohli zdediť deti a mohli predat poštový dom a jeho vybavenie. O takomto postavení by svedčilo aj to, že funkciu poštmajstrov zastávali dve generácie Gallovičovcov,

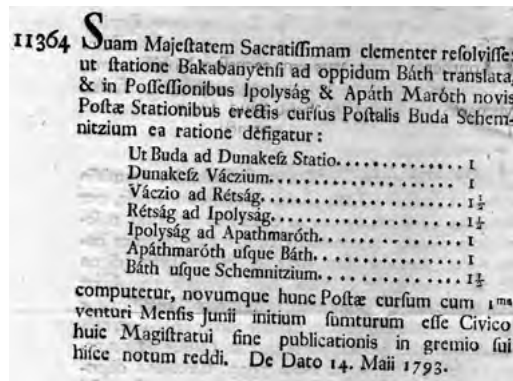
Vstupná brána do poštovej stanice Štampoch

1792, Jozef Gallovič oznamuje, že postaví novú budovu pošty

hoci v druhej polovici 18. storočia bola už preferovaná pozícia poštmajstrov ako štátnych úradníkov.

Už v roku 1791 Gallovičovci určite vedeli, že pošta v Pukanci bude zrušená, a preto sa rozhodli prispôbiť novej situácii a postaviť novú poštovú budovu. Gallovičovci mali vlastné obydlie v Pukanci, no chceli sa presunúť bližšie k poštovej trase z Bohunic do Banskej Štiavnice, ktorá viedla Štamposkou

Nová trasa pošty z Budína do Banskej Štiavnice z roku 1793

dolinou. Pisomne požiadali magistrát Pukanca o poskytnutie pozemku, ktorý by sa nachádzal pri poštovej ceste, a požiadali o povolenie na vybudovanie nového poštového domu na vlastné náklady. Hontianska stolica im vymerala cestu, ktorá mala spájať novú budovu pošty s poštovou cestou, a dala doviezť aj materiál na jej výstavbu. Po pridelení pozemku v chotári Pukanca si Gallovičovci zaobstarali s veľkými nákladmi stavebný materiál, avšak ihneď, ako nádeňníci chceli začať stavať, vyslovila obec protest a ústne im oznámila, že to, čo cez deň postaví, im v noci zbúrajú.² Vedenie mesta si zrejme uvedomilo, že pošta s výčapom bude konkurenciou pre ich hostinec na Štampochu. V roku 1792 dostali Gallovičovci povolenie na výstavbu budovy od poštovej prefektúry.

Križovatka ciest do Pukanca a do Bátorvec pri Štampochu

Po tom, čo bola v roku 1793 poštová stanica z Pukanca definitívne preložená do Bátorvec, sa pravdepodobne Gallovičovci rozhodli nesporiť ďalej s Pukancom a vybavili si pozemok na Štampochu, v tesnej blízkosti chotára Pukanca, ale na majetku komory, v chotári susednej obce Dekýš.

Toto miesto zodpovedalo aj predpisu o minimálnej vzdialenosti medzi jednotlivými poštovými stanicami, ktoré boli stanovené na 2 – 5 nemeckých míľ (jedna nemecká míľa bola približne 7,5 km). Vzdialenosť od Bátorvec po Štampoch zodpovedala približne dĺžke 2 míľ – t. j. 15 km. Budovu plánovali

Kúria v Bátovciach

postaviť na mieste, kde sa cesta začínala dvíhať do Štiavnických vrchov, tu sa mohli vyriešiť prípadné problémy s koňmi alebo poštovými vozmi. Pošta bola umiestnená len pár metrov od chotára Pukanca, a to v bezprostrednej blízkosti chotárov Dolných Jablňovíc, Pukanca a Vysokej, na križovatke frekventovanej cesty z Banskej Štiavnice smerom do Pukanca a Levíc a cestou cez Bohunice, Bátovce smerom na juh do Šiah. Pozemok pod budovu vymeral geometer Hontianskej stolice, Samuel Theiler.³

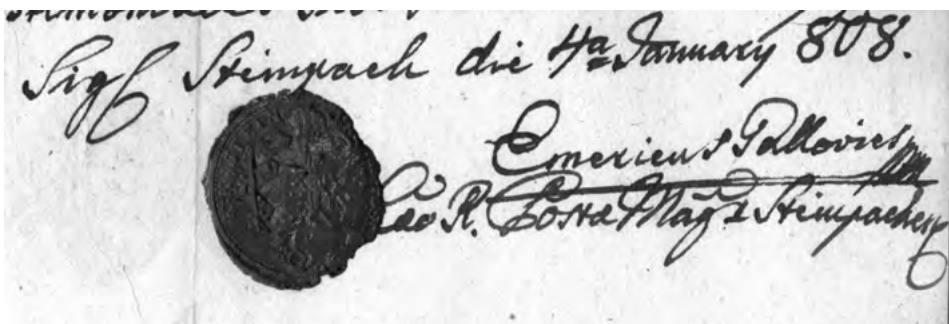
Štamposká dolina bola v 18. storočí rušným miestom, kde okrem poštovej cesty stál pukanský hostinec, mlyn, dielňa kolára a kováča, ktoré

slúžili ako servis pre cestujúcich a poštové vozy. Po menovaní za bátovského poštmajstra (1793) sa Jozef Gallovič s rodinou presťahoval do Bátoviec, pošta pravdepodobne sídlila v prenajatej budove kúrie. Kúria s rozsiahlym dvorom bola na začiatku 19. storočia jedinou väčšou budovou, ktorá mohla zabezpečiť servis a pohostenie pre cestujúcich. V Pukanci im zostal majetok, poštová budova, lúky a polia, ktoré mala v prenájme cirkev. Odchod z Pukanca do Bátoviec nebol pre rodinu Gallovičovcov šťastným obdobím, v roku 1794 podľa záznamu v bátovskej katolíckej matrike zomrela Gallovičovcom 5-ročná dcéra a 2 synovia.

Stavba novej poštovej stanice bol dokončená v roku 1794. Veľká budova s rozsiahlym dvorom, s možnosťou ustajnenia koní, ubytovania a pohostenia pre cestujúcich umožňovala priprahania koní pri náročnej ceste do Banskej Štiavnice. Pukanec po strate poštovej stanice platil Gallovičovcom ročný poštovný paušál a odmenu pre poštmajstra.⁴ V roku 1797 Jozef Gallovič žiadal vyplatiť túto sumu ako vedúci úradu cisársko-kráľovskej pošty v Bátovciach. Prevádzku poštovne na Štamposchu zabezpečovali jeho synovia v pozícii veredaria – zamestnanca poštmajstra.⁵

Výstavba pošty bola pre rodinu veľkou finančnou záťažou. Väčšina spisov týkajúcich sa rodiny Gallovičovcov zachovaných vo fonde Magistrát mesta Pukanca sa týka majetkových sporov s rodinou Očovských z Pukanca, s Margarétou Henthallerovou z Banskej Hodruše a s ďalšími veriteľmi.

Poštmajster musel súťažiť o klientov s oproti stojacim pukanským hostincom, musel ponúknuť vyššiu kvalitu kuchyne a najmä vína. Jozef Gallovič

V roku 1808 slúžil na Štamposchu Imrich Gallovič

Oznámenie, že Jozef Gallovič predal poštu a odišiel do Žemberoviec

väčšinou nakupoval víno v Čajkove a Rybníku. Vína z týchto obcí spolu s vínom z Pečeníc boli považované za prvotriedne. Pukanský hostinec a výčap poštmajstra bojovali nielen o klientov, ale aj o zásoby. Gallovič sa sťažoval, že mu Pukančania nechcú dodávať mäso a pivo. Napriek vzájomnej konkurencii musel byť počet cestujúcich taký veľký, že sa o iba hostince udržali aj počas 19. storočia. Spory prenajímateľov pukanského hostinca a poštmajstrov na Štamposchu pretrvávali naďalej.⁶

Vzťahy rodiny s Pukancom sa pravdepodobne na začiatku 19. storočia zlepšili, lebo v rokoch 1808 a 1809, krátko pred svojou smrťou, bol Jozef Gallovič richtárom Pukanca a pôsobil aj vo funkcii snemového a blegatá mesta. Posledné hlasenie zo zasadania Hontianskej stolice v Šahách podal v júni 1809. Po smrti Jozefa Galloviča v roku 1809 sa jeho deti, tiež poštmajstri, Jozef ml. a Imrich, sporili s príbuznými v Trnave o dedičstvo po rodičoch. V roku 1808 vykonával funkciu poštmajstra na Štamposchu Imrich,

neskôr pôsobil ako správca majetku v Palote a na Štamposchu zostal od roku 1810 Jozef Gallovič ml. Poštmajster mal zlé vzťahy s obyvateľmi Pukanca, Pukančania vyhánali dobytok na pasienky jeho majera⁷, nadávali mu do oplanov a vyhrážali sa zabitím zato, že im zajal voly.⁸ Komunikácia zo strany obyvateľov mesta je v slovenskom jazyku, Gallovič komunikoval v latinčine, nemčine a neskôr v maďarčine. Slovenský jazyk používala aj matka Jozefa Galloviča, ktorá pochádzala z Krškán. Jozef bol v roku 1813 slúžnym Hontianskej stolice.⁹ V roku 1814 spisali Gallovičovci zmluvu o dedičstve, majetok rodiny bol založený u Juraja Zmeškala. Jozef Gallovič sa zaviazal, že získa rodinný majetok späť, že matke poskytá dom s 2 izbami v Krškánoch a troch súrodencov vyplatí. Ani vzťahy medzi rodinnými príslušníkmi neboli ideálne, lebo v ten istý deň, ako podpísali zmluvu o rozdelení dedičstva, ju matka Alžbeta zrušila. Budovu pošty, ktorú vlastnili v Pukanci, predali rodine Šuškovéj. Dĺžoby sa Jozefovi nepodarilo vyplatiť, a tak sa rozhodol majetok predať a presťahovať sa bližšie k Šahám, sídlu stolice. V roku 1815 Jozef Gallovič predal majetok v Pukanci, majer na Teplej Vode a poštu na Štamposchu Antonovi Nagovi za 21 000 zlatých a odišiel bývať do Žemberoviec. Anton Nagy vyplatil v roku 1815 1 624 zlatých, vo februári 1816 zvyšok peňazí a v marci 1816 bol majetok pozemnoknižne prepísaný na nového majiteľa. V roku 1816 vyplatil brata Imricha sumou 8 600 zlatých, sestre Terézii, ktorá bola vydatá za Horvátha v Disnóši (Kmeťovciach), vyplatil 5 600 zlatých. Obyvatelia Pukanca Jozefa Galloviča obvinili z nečestného správania pri predaji poštovej stanice, podľa nich zobrať z poštovej budovy a majera všetko, čo sa dalo, a nechal pre budúceho poštmajstra len 2 páry koní. Ostatné používal na cestovanie do Budapešti a vzal ich so sebou do Žemberoviec.

1 ŠAN-PLV, f. MMP, spisy č. 114/1787.

2 ŠAN-PLV, f. MMP, spisy č. 356/1791.

3 ŠAN-PLV, f. MMP, spisy č. 102/1794.

4 ŠAN-PLV, f. MMP, spisy č. 36/1797.

5 ŠAN-PLV, f. MMP, spisy č. 6/1797.

6 V druhej polovici 19. storočia prehral súdny spor s bývalým richtárom Antonom Očovským, jeho potomkom musel na základe rozsudku banskobystrickej súdnej stolice a kráľovského dvora vyplatiť 6 069 zlatých, na čo si mesto vzalo pôžičku a muselo predať svoj hostinec na Štamposchu.

7 V súčasnosti osada Majere, súčasť Pukanca

8 ŠAN-PLV, f. MMP, spisy č. 231/1813.

9 ŠAN-PLV, f. MMP, spisy č. 212/1813.

Máte už plány na leto?

Ak nie, prijmite našu srdečnú pozvánku do Hronského Beňadika, centra historického mikroregiónu stredného Pohronia. Čaká vás tu veľa prekvapení, baroková katedrála, kláštor Benediktínov a na starej Kráľovskej vinnej ceste sa dostaneme až ku Rytierskemu hradu Spoločnosti pre zachovanie tradícií.

Slovensko je perla v srdci Európy a Hronský Beňadik je gotickou perlou Pohronia. Poznáte toto druhé najstaršie opátstvo založené na území Slovenska? V tých časoch vládol siedmy uhorský kráľ Gejza 1. a po roku 1064 založil kláštor vo Svätom Beňadiku.

Okolité hory boli plné nerastného bohatstva a v 14. storočí tu postavili gotickú katedrálu. Kláštor bol strediskom kultúrneho života, hudobného a výtvarného a fungovalo tu aj divadlo. V čase tureckých nájzdov museli chrániť cestu pri Hrone, takže v 16. storočí prestavali kláštor na pevnosť. V roku 1881 vypukol v obci požiar a poškodil kláštorňý komplex. Zaujímavosťou je hrobka Štefana Kóhárneho, ktorý padol v boji s Turkami a relikvia Kristovej krvi, ktorú daroval pápež Pavol II. kráľovi Matejovi Korvínovi ako poďakovanie za pomoc v boji s Turkami. Od toho

času sa úcta k Božej krvi začala šíriť a vznikla Kaplnka Božskej krvi, ktorá dostala nový oltár v roku 1510.

Čo zažijete v Rytierskom hrade? Piatkové a sobotné hudobné a tanečné večery, sobotné predpoludňajšie remeselné trhy na nádvorí, historické divadlo, vínnu pivnicu, dobroty z hradného dvora, nedeľné poznávacie prechádzky do okolia, tvorivé dielne, možnosti nocľahu a prenájmu kamennej spoločenskej miestnosti pre 50 hostí, barovej a klubovej miestnosti pre 30 hostí, alebo rytierskej, hradnej sály pre 100 hostí na rodinné, firemné oslavy a kurzy a prednášky, fotenie v dobových šatách, príjemné, letné posedenie na troch terasách aj večer pod hviezdami, vyhliadku z hradnej veže s výkladom. Špeciálne pozývame na Rastislavove hradné dni 18. 7. 2020. Tešíme sa na vás!

KONTAKT

Spoločnosť pre zachovanie tradícií (Rytiersky hrad)
 Klubová kaviareň v Hronskom Beňadiku
 Hlavná 253/113, Hronský Beňadik
 Kontakt: dagmarwe@gmail.com, 0944 243 728
 www.spolocnost-pre-zachovanie-tradicii-hrad.
 business.site
 www.facebook.com/spolocnostprezachovanietradicii/

Rytiersky hrad v Hronskom Beňadiku

Projekt GoSlovakia

Projekt vznikol pred dvoma rokmi, ako iniciatíva vybudovať turisticko-informačný portál. Chceli sme docieľiť väčšiu zaangažovanosť obcí a miest. Centralizovať turistické informácie na jednu online platformu, prehľadnú a dostupnú pre každého.

Aké informácie sa dajú nájsť na portáli GoSlovakia?

Hlavné sú to informácie, ktoré majú dopomôcť ku kvalitnému tráveniu voľného času, či už s rodinou, alebo priateľmi. Na Slovensku sa nachádza množstvo krásnych miest o ktorých častokrát nevieme. No nie je to len o prehľade zaujímavých miest na výlet. Ľudia navštevujú našu stránku aby si naplánovali aktivitu na víkend, či voľný čas. Zbierame údaje o stovkách podujatí z celého Slovenska, návštevník tak má po ruke prehľad podujatí, zoradených podľa kategórie, dátumu, či lokality. Zaujímavá je aj ponuka cyklotrás.

Spomínali ste spoluprácu s obcami a mestami, ako konkrétne prebieha?

Ponúkame mestám a hlavne obciam službu, ktorú tu nikto neponúka. V každej obci sa nachádzajú rôzne rarity a zaujímavosti, na ktoré je obec hrdá. Návštevník o týchto zaujímavostiach zväčša nevie, premýšľali sme o tom ako tieto informácie čo možno najlepšie dostať k širokým masám. Obciam ponúkame balíčky služieb, ktoré majú zvýšiť informo-

vanosť o zaujímavostiach v obci, vyzdvihnúť miesta ktoré sa oplatí navštíviť a mnoho ďalšieho. Ako to celé funguje? Hovorí sa, že najlepšie je raz vidieť ako sto krát počuť. Ak navštívite napríklad štrbské pleso a môžete vidieť viacero tabuliek s označením napríklad „Skokanské mostíky“, alebo „Vyhliadka Monte Móry“, tabuľky majú svoj unikátny QR kód, ktorý keď načítate cez svoj mobilný telefón dozviete sa množstvo informácií o danom mieste. Nielen to, miesta sme poprepájali, to znamená že sa dozviete aj o zaujímavostiach v okolí, prečítate si tipy na výlety a taktiež Vám zobrazí ponuku aktuálnych podujatí v danej lokalite.

Všimli sme si, že ste spustili aj eshop, čo sa dá nájsť vo Vašom eshope?

Projekt vznikol v podstate spontánne v portáli goslovakia.sk kde už v minulom roku začala spolupráca s viacerými lokálnymi výrobcami. A tak sme začali objavovať nové chute, kvalitu vyrábaných produktov a zaujali nás životné príbehy výrobcov z rôznych kútov Slovenska. Už v zime sme sa pohrávali s myšlienkou týchto výrobcov spojiť do jedného ekosystému, ktorého súčasťou je aj eshop. Korona to urýchlila, vtedy sme si povedali, že aj to je cesta ako im pomôcť. Vytvorit jednotný predajný kanál ktorý odprezentuje ich výrobky a príbehy. Existuje množstvo slovenských výrobcov, ktorí produkujú tie najkvalitnejšie výrobky na svete vo svojej kategórii a našinec o nich veľakrát ani nevie. Iný prípad je keď sa ich výrobky bežne nedostanú na pulty našich obchodov. My sme starostlivo vyberali výnimočné slovenské firmy, ich produkty pekne tematicky zabalili do balíčkov a ponúkame zákazníkom ochutnať výber z toho, čo doma máme.

Mnohým slovenským producentom odpadli v posledných týždňoch kanály, ako sa dostať k zákazníkovi. Aké alternatívy momentálne hľadajú? (nejaké príklady, ako sa vynájsť)

To áno, väčšina zásobuje segment HORECA, ktorý je azda najpostihnutejším. Množstvo z nich prešlo do online priestoru, vytvorili vlastný eshop, začali budovať značku na sociálnych sieťach. Niektorí sa len tak zastavili a začali premýšľať ako by mohli po kríze začať budovať svoj biznis lepšie, ako sa pripraví a ako „vytuningovať“ svoje podnikanie. Našťastie slovenskí podnikatelia sú tvoriví a verím tomu, že väčšina z nich si poradí a aj keď s pár odreninami, ale ich biznis pretrvá a bude sa rozvíjať. Nato im však musíme pomôcť my platiaci zákazníci, ktorý nakúpia ich výrobky. Inak to nepôjde.

Online nakupovanie potravín u nás nemá veľkú tradíciu, a aj keď v čase korony narástlo, rýchlo sa môže vrátiť späť tradičné spôsoby. Aké sú vaše predpoklady? Neobávate sa toho?

Máte pravdu, ľudia nie sú zatiaľ zvyknutí nakupovať potraviny cez internet, no už bez problémov nakupujú televízory, práčky či kozmetiku. Pohodlne online, už nakupujú napríklad darčeky, a práve tento typ zákazníka je našou „cieľovkou“. Naš balíčok slovenských produktov je to, po čom siahnete, keď idete gratulovať kamarátovi, mamine, či tete k 60tke. Predaj by sme radi čo najskôr rozšírili aj pre korporátnych klientov, ktorí môžu balíčky darovať svojim zamestnancom, prípadne zahraničnej návšteve a tak jednoducho a chutne odovzdať „slovenský message“. Len tak dokážeme rozšíriť povedomie o tom, čo sme na Slovensku schopní vyprodukovať. Nie sú to len špičkové autá, lekárske prístroje, ale aj potraviny svetovej extra triedy.

V čom je efektívnejší jeden eshop, ktorý združuje viacero značiek, namiesto toho, aby si ich vytváral samostatne každý výrobca? (mali by na to vôbec prostriedky?)

Pre väčšieho producenta je v dnešnej dobe eshop povinnou jazdou, ale malý remeselný výrobca na to nemá prostriedky. Všetky tie sociálne siete, Facebook reklama, Google AdWords a SEO je preňho ťažko uchopiteľné. Preto vytvorenie takéhoto marketplace pre lokálnych výrobcov nám všetkým dávalo zmysel. Tí s vlastným eshopom sa

tiež radi pridali, pretože to umožňuje osloviť väčšiu skupinu ľudí. Ceny kopírujeme ako ich výrobcovia uvádzajú pre maloobchodný predaj a to je fér voči producentovi aj zákazníkovi. Ľudia radi objavujú a ochutnávajú nové veci, prečo si teda nekúpiť balíček domáчих sirupov kde sa nachádzajú rôzni výrobcovia, ako si kupovať u jedného výrobcu. Porovnáam, ochutnám a nakoniec možno objednáam u konkrétneho výrobcu, pretože jeho sirupy mi najviac vyhovujú.

Aký je badať v prvých dňoch záujem? Po ktorých produktoch je najväčší dopyt?

Predaj sa začal najprv u našich kamarátov a známych, pripravujeme reklamnú kampaň pre sociálne siete. Prezradím, že najväčšia objednávka bola 5 krabíc. Čo sa týka obľúbenosti balíčkov nedovoliť si zatiaľ tvrdiť že by niektorý tip balíčka nejako vyčnieval, pripravujeme však balíčky na leto, kde hlavným produktom budú sirupy. Celý balíček bude doplnený o tipy na letné drinky od Ambasadárov týchto značiek. Veríme, že produkty z letných balíčkov prispesú k skvelým zážitkom na letných grilovačkách, výletoch, či pri „chillovaní“ na terase.

Sú Slováci v čase koronakrízy ochotnejší priplatiť si za slovenské produkty a podporiť tak lokálnych producentov? Prečo a ako vnímate, že sa to bude vyvíjať do budúcnosti?

Hlas po podpore domácej výroby tu bol aj pred koronou, táto situácia mu však pridáva na sile. Čo je však dôležitejšie, že Slováci na tento hlas začínajú počúvať. Ľuďom musíme neustále vysvetľovať prečo je to dôležité nakupovať naše výrobky. Nákup lokálnych produktov pomáha sebestačnosti regiónu, dáva prácu, hýbe ekonomiku regiónu, znižuje uhlíkovú stopu, šetrí planétu. Je potrebné aby sme to pochopili v záujme udržateľnosti, teda v záujme budúcnosti.

Aké boli vstupné náklady do tohto projektu? Bola cieľom ziskovosť v budúcnosti, prípadne aké s ním máte plány?

Začali sme s oslovením prvých 20 lokálnych producentov z nich sme vytvorili 20 balíčkov v ktorých sme zmixovali 106 produktov. Naviezli sme po dohode s dodávateľmi medzisklad, ktorý je teraz takou našou Santovou dielňou kde balíčky pripravíme, produkty vložíme do podstielky, pekne zabalíme, pridáme sprievodný list a odošleme zákazníkovi. V projekte by sme radi pokračovali a rozvíjali ho, cieľom je vytvoriť ekosystém slovenským výrobcov, prepojených pre potreby propagácie, ale aj turizmu. Samozrejme, už teraz vzniká množstvo prevádzkových nákladov, ktoré je treba pokryť.

Je niečo čo by ste chceli povedať našim čitateľom?

V súčasnosti je potrebné viac ako v minulosti tráviť dovolenku doma na Slovensku, spoznávať to pekné, čo doma máme. Pri kúpe výrobkov by sme sa mali pozerať na pôvod výrobku, pretože ak podporíme domáчих výrobcov pomôže to aj našej ekonomike. Budeme veľmi radi ak ľudia navštívia náš portál za účelom získania informácií pre kvalitné trávenie voľného času, či prípadne nakúpia v našom eshope. Môžem prezradiť, že sme práve uviedli dva nové letné balíčky, ktoré obsahujú sirupy od troch Slovenských remeselných producentov. A dobré pitie sa na leto určite hodí.

Hornou Nitrou po novej trase starej cesty

Opatrenia predchádzajúce šíreniu ochorenia Covid-19 v letnej sezóne 2020 priam nabádajú k preskúmaniu turisticky menej vychýrených lokalít. Dobrou voľbou môže byť napríklad aj poznávanie regiónu hornej Nitry v okolí úseku cisársko-kráľovskej poštovej cesty Magna Via, o ktorom na stránkach časopisu *Náš vidiek* doposiaľ nebola reč. Od svojho zriadenia v 16. storočí sa cesta povýše Žabokriek nad Nitrou stáčala od rieky Nitry do údolia Nitrice a po prejení Vestenickou dolinou sa k Nitre opäť vrátila pri Novákoch. V roku 1817 došlo k presunutiu celej trasy k rieke Nitre. Na ceste Magna Via sa tak ocitlo viacero obcí, ktoré dovtedy obchádzala. Dnes sa cez ne vydáme, pričom nejedna z nich bude nielen cieľom, ale aj východiskom zaujímavých odbočiek do okolia. Na svoje si prídu priaznivci kultúrno-historických pamiatok, horskej turistiky i relaxu v termálnych vodách.

Od Žabokriek nad Nitrou prvým na trase proti prúdu Nitry je mesto Partizánske. Prijemné s užitočným môžete spojiť hneď v jeho okrajovej časti Malé Bielice. K regenerácii v prostredí kludného predmestia tu nabáda komfortne vybavené termálne kúpalisko s aquaparkom a wellness, ktorého služby v množstve dosahujú úroveň kúpeľov. Vďaka teplote vody od 30 do 39 °C si v ňom môžete nielen v lete do večera užívať pobyt vo vonkajších bazénoch. Po zotmení v prípade bezoblačnej oblohy odporúčame navštíviť miestnu hviezdáreň, kde je možné pozorovanie hviezd skĺbiť s posedením pri ohnisku. Ponuka pozorovania hviezd na kupolu premietanej hviezdnej oblohy je zase atraktívnou alternatívou na dni daždivé či pod mrakom. Pokiaľ radi spoznávate jedinečné prírodné lokality, tak sotva vyrazíte ďalej a môžete znovu zastaviť. Pretože nájsť na Slovensku biotop funkčnej mokrade je čoraz väčšou vzácnosťou. Lokalitu Bielické bahná tvoria jazierka napájané termálnou vodou. Je domovom vzácných druhov močiarnych rastlín, ako aj hniezdiskom či útočiskom rozmanitých druhov vodného vtáctva. Jej bezpečnú a plnohodnotnú návštevu umožňujú chodník s informačnými panelmi, lavičkami a mostíkmi.

Samotné mesto Partizánske je predovšetkým známe ako mesto obuvi. Jeho história síce nie je dlhá, ale osobitá a dodnes prítomná v jedinečnej baťovskej architektúre konca tridsiatych rokov minulého storočia, vďaka ktorej je akousi slovenskou

obdobou moravského Zlína. Nadšenci tehlových industriálnych stavieb isto zaplácú nad chátrajúcim komplexom niekdajších chýrných obuvných závodov stojacich oproti železničnej stanici, aby sa vzápätí pustili do fotenia, kým ešte je čo fotiť. Podstatne lepšie to vyzerá s budúcnosťou funkcionalistickej architektúry námestia, kostola i robotníckej kolónie, ktoré dala takisto vybudovať svetoznáma obuvnícka firma Bata. Celé mesto založila takpovediac na zelenej lúke v chotári dediny Šimonovany. V tejto severnej časti mesta si pre zmenu prídu na svoje priaznivci podstatne staršej histórie, pretože tamojší nevelký goticko-renesančný kaštieľ patrí k najstarším na Slovensku. Vznikol prestavbou stredovekého vodného hradu s počiatkami v 12. storočí. Pred štyrmi rokmi bol zrekonštruovaný a prístupný verejnosti. Návštevníci tak môžu starobylý obranno-obytný objekt obdivovať nielen zvonku, ale tiež nahliadnuť do jeho interiéru s vysunutým pracoviskom mestskej knižnice a expozíciou mestského múzea.

Keď ste už v Partizánskom, určite neobídte renesančný kaštieľ v susedných Brodzanoch, vzdialený len 4 km od južného okraja mesta. Sídli v ňom Slovenské múzeum Alexandra Sergejeviča Puškina. Získa si Vás nielen spojením so slávnym ruským básnikom, ale najmä príbehom jeho poslednej majiteľky, ktorým okrem interiéru kaštiela s množstvom pamiatok na ňu dýcha aj prilahlý anglický park, neďaleký a paňou obľúbený romantický letohrádok Babylon a napokon kaplnka, v ktorej

Letohrádok Babylon

je pochovaná. Prehliadku kaštieľov v okrese Partizánske, stojacich v blízkosti našej trasy, môžeme zavýšiť pôvodne taktiež renesančnou šľachtickou rezidenciou vo Veľkých Uherciach, v 19. storočí skvostne prestavanou v štýle anglickej neogotiky. Na rozdiel od predošlých dvoch žiaľ len zvonku, pretože objekt s rozsiahlym anglickým parkom je verejnosti neprístupný. Zvážte si preto, či vám 2 km odbočenie z hlavnej cesty stojí za to.

Čoskoro po návrate na hlavnú cestu vojdete do okresu Prievidza v Hornonitrianskej kotline, zanechajúc za sebou sčasti prebádaný okres Partizánske na výbežku Podunajskej pahorkatiny. V okrese Prievidza vás ako prvé privítajú Oslany. V súčasnosti väčšia dedina bola kedysi pomerne významným remeselníckym mestečkom a po roku 1817 aj sídlom stanice novej trasy cisársko-kráľovskej poštovej cesty. Dnes priamo v dedine síce veľa nenapozerate, spozornieť by ste však určite mali, ak patríte k priaznivcom pešej turistiky. Oslany sú totiž prvým východiskom pre objavovanie krás sopečného pohoria Vtáčnik.

V ňom z hlbokých bukových lesov na mnohých miestach vystupujú rôznorodé andezitové skalné útvary. Pri pohľade na ne sa Vám môže zdať, že kráčate po sopke, ktorá vyhasla len nedávno. Z Oslan po žltej turistickej značke absolvujete dobrých 5 km zjazdovou cestou malebnou krajinou pomedzi roztratené usadlosti nazývané štále. Následne z úpatia pešky vystúpíte na bralnatý vrchol Žarnova

(840 m n. m.) s dokonalým polkruhovým výhľadom na Osliansku kotlinu. To sa už budete nachádzať na území prírodnej rezervácie Buchlov, ktorou môžete ísť ďalej po žltej na vrch Buchlov (1040 m n. m.) s bralami bizarných tvarov, nemenej atraktívnymi od Žarnova.

Za Oslanmi nasledujú Čereňany a tam je cieľ väčšiny turistov jasný. Je ním luxusná reštaurácia s penziónom v priestoroch tunajšieho renesančného kaštiela, ktorá už niekoľko rokov patrí medzi tri najlepšie na Slovensku, čomu samozrejme zodpovedajú aj ceny. Posilnení kvalitným gastronomickým zážitkom sa presuniete do susedných Bystričian, ktorých najzaujímavejšia časťou je Chalmová. Odbočíte k nej vľavo ešte pred vstupom do Bystričian. Nenápadné perly tohto miesta nájdete za riekou Nitrou pod nevysokým dolomitovým vrchom Malý Lubín (470 m n. m.) v juhovýchodnom výbežku Strážovských vrchov. Sú nimi kostol sv. Anny ako jeden z najstarších v oblasti, klasicisticky upravený renesančný kaštieľ s parkom, ale najmä obľúbené termálne kúpalisko napájané minerálnymi prameňmi s teplotou od 27 do 33 °C poskytujúce ubytovanie v chatkách alebo v kempu. Prednosťou kúpaliska nie je vysoký štandard služieb, ale prírodné prostredie v náručí zelene ďaleko od ruchu prašných ciest a ulíc. Spomínaný kaštieľ síce nie je prístupný verejnosti a ani starobylosť kostola sv. Anny po prestavbách nebije do očí, obe pamiatky sa však podieľajú na pokojnej atmosfére miesta, v ktorom akoby zastal čas. Vlastná dedina Bystričany sa niečím takým pochváliť nemôže, prostredníctvom potoka však dala meno peknej lesnej doline, ktorou môžete po modrej značke popri majestátnej Veľkej skale dokráčať až na najvyšší vrch celého Ponitria i Trenčianskeho kraja – Vtáčnik (1346 m n. m.). Tabule vás cestou upozornia, že Veľká skala i Vtáčnik sú národné prírodné rezervácie s najvyšším stupňom ochrany. Z plochého skalného vrcholu Vtáčnika uzriete ako na dlani srdce regiónu hornej Nitry – Prievidzu a Bojnice. Odporúčame modrú trasu zokruhovať so žltou a navštíviť tak aj neďalekú obzvlášť fotogenickú Kláštorskú skalú (1279 m n. m.), ktorá svoj názov nedostala náhodou. Pre odvážnych skalolezcov má Bystričianska dolina v lokalite Hrádok pripravenú najvyššiu andezitovú lezeckú stenu na Slovensku s mnohými variantmi výstupu rôznej obtiažnosti. Pre turistov bez lezeckých ambícií je lepší prístup do doliny, ako aj na

Kaštieľ Brodzany

najkratšiu trasu na vrchol Vtáčnika po náučnom chodníku z Kamenca pod Vtáčnikom, kam sa dostanete cez Zemianske Kostolány. Na kolesách prejdete za dedinu až k chate pod Končitou, nazvanej podľa rovnomennej skalnej ihly. Je prírodnou pamiatkou a bližšou z dvoch lákadiel Gepnárovej doliny. Pri chate sa rozhodnete, či vystúpite na samotný Vtáčnik alebo si radšej prejdete spomínanú dolinu až k jej druhej atrakcii – prírodnej rezervácii Mako-vište. Bude sa na čo pozeráť, pretože jej andezitové bralá pripomínajú zrúcaninu hradu s pôsobivými skalnými vežami a baštami.

Návrat z lesného lona prírody na trasu cesty Magna Via v Zemianskych Kostolánoch vám môže na chvíľu spôsobiť šok. Spolu so susednými Novákmi je totiž táto dedina priemyselným centrom regiónu s tepelnou elektrárnou spaľujúcou miestne nekvalitné hnedé uhlie. Keď sa však zo šoku otrasiete a lepšie obzriete vókol seba, odhalíte nejednu stopu dávnej histórie tejto obce i pôvod jej názvu – jeden obnovený a dva chátrajúce renesančné kaštiele a kúriu niekdajších miestnych zemanov – Kostolániocov. Okrem týchto pamiatok v obci nájdete aj pôvodne gotickú obytnú vežu a dva barokové kostoly – katolícky zasvätený sv. Jánovi Krstiteľovi a artikulárny evanjelický, ktorý je jediným protestantským kostolom na hornom Ponitří.

Za najstaršou stavbou obce, ba pravdepodobne celej Oslianskej kotliny však budete musieť prejsť na opačnú stranu rieky Nitra do časti Dolné Lelovce. Z tamojšieho vŕšku na krajinu už najneskôr od prvej polovice 13. storočia hľadí pôvodne románsky Kostol Narodenia Panny Márie, neskôr prestavaný v renesančnom slohu.

Po individuálnej obhliadke Zemianskych Kostolian, pretože sprievodcu nečakajte, sa pohnete do poslednej zastávky na riešenom úseku cesty Magna via. Z Oslianskej kotliny vstúpite do Prievidzskej a z bývalého panstva Kostolániocov na panstvo Májténiovcov, pretože práve z týmto rodom je nerozlučne spätá dlhá minulosť mesta Nováky. Pri súčasnom pohľade na toto priemyselné mesto by veru málokto povedal, že má za sebou vyše deväťsto rokov vývoja. Jedinými stavebnými objektmi, ktoré ukazujú, že jeho história siaha podstatne hlbšie ako do 20. storočia, sú pôvodne gotický Kostol sv. Mikuláša zo 14. storočia a a neďavno obnovená kúria Majténiovcov z prvej štvrtiny 16. storočia. Súčasný výzor oboch pamiatok je výsledkom komplexnej klasicistickej prestavby.

Z pohľadu turistu by bola určite škoda putovanie zakončiť v neveľmi pôvabných Novákoch. Radíme

preto odbočiť doprava, cez veľkú obec Lehota pod Vtáčnikom sa po serpentínach vyštveraf do obce Podhradie a cestu zakončiť skvostným pohľadom zo zrúcaniny hradu Sivý Kameň. Z pôvodného majstátneho stredovekého sídla Majténiovcov toho síce veľa nezostalo, jeho poloha je však dodnes jedinečná a kruhový výhľad na Prievidzskú kotlinu a pohorie Vtáčnik v každom období roka takmer dokonalý. Zvyšky hradných ruín v ostatných rokoch

pred úplným zánikom zachránili nadšenci z občianskeho združenia ÚHOL. Tí pre návštevníkov pripravili aj špeciálnu vyhladku na čiastočne dostavanej dostavanej bašty, aby sa pri pohľade z hradu mohli vžiť do úlohy jeho stredovekých obrancov. Celý andezitový hradný vrch je navyše prírodnou pamiatkou s letným turistickým bonusom v podobe hustých kobercov teplomilných kvetov, omamnej vône a vzácných druhov šantiacich motýľov.

ZDROJE:

Rusinová, Marta. Doklady dejin poštového styku v regióne hornej Nitry do roku 1918 na príklade zbierky Inocenta Privitzera. Diplomová práca. Banská Bystrica : Univerzita Mateja Bela, Fakulta humanitných vied, 2010, s. 13.

Keratová, Katarína – Trávníček, Dušan. Klenoty prírody Trenčianskeho kraja a Zlínskeho kraja. 1. vyd. Prievidza : Hornonitrianske múzeum v Prievidzi, Zlin: Muzeum jihovýchodní Moravy, 2011, 207 s. ISBN 9788085674262

Internet: termalymalebelice.sk, hvezdaren.sk, vypadni.sk, partizanske.sk, snk.sk, restauraciaafrodita.sk, apside.sk, slovenskehrady.sk, zemianskekostolany.sk, novaky.sk, bojnice.eu

Foto: autor, i.pining.com, flog.prawda.sk, hiking.sk

MGR. MARTA HÁRONIKOVÁ

Všetky cesty vedú do Ríma!

Tie turistické – do NITRY a okolia

Cestovný ruch je bezpochyby jedno z najslubnejšie a najrýchlejšie sa rozrastajúcich odvetví slovenského hospodárstva. Pozícia Slovenska v srdci Európy na priesečníku obchodných ciest, s kultúrnym a historickým bohatstvom a vhodnými klimatickými podmienkami vytvára potenciál rozvoja CR v našej krajine. Západné Slovensko, Nitra z toho nevynímajúc, ponúka dovolenky na termálnych kúpaliskách spojené s návštevou historických miest. Aj vďaka založeniu oblastných organizácií, ako je Nitrianska organizácia cestovného ruchu sa toto odvetvie na Slovensku postupne stáva jedným z kľúčových odvetví hospodárstva.

Z ktorejkoľvek svetovej strany budete do Nitry prichádzať, určite si vás získa. A to nemusíte ani len tušiť o význame, ktorý v dejinách Slovákov zohrávala. Je jednoducho na prvý pohľad pôvabná. Mesto pokrýva sedem kopcov a dookola ho objímajú mäkké úrodné lány. Jeho siluete dominuje hradný kopec s vežou Nitrianskej katedrály, pokorne zhrbená Kalvária a Zobor so špičkou Pyramídy. Tento obraz očarí v každom ročnom období a obzvlášť pôsobivý je za tmy, keď blikotajúci roj svetiel priam vyráža dych.

Z tohto „jedinečného obrazu mesta“ vychádza aj Nitrianska organizácia CR, ktorá vďaka podpore Mesta Nitra a ďalších 12 členov organizácie sa snaží systematicky podporovať a rozvíjať cestovný ruch v destinácii. Toto poslanie plní už 8. rok. Na vlastnej webovej stránke www.visitnitra.sk ponúka niekoľko rôznorodých zážitkových a pobytových balíčkov. Venuje sa podujatiam, ktoré sú zamerané na gastronómiu (Festival chutí NK), spoznávanie historických pamiatok, prezentuje Mesto pod Zoborom doma aj vo svete. Rozpráva príbehy, buduje turistické lokality a informačné zariadenia. Spolupracuje

Objav miesto, zaži príbeh – v Nitre

s miestnymi podnikateľmi a ubytovacími zariadeniami, so subjektmi CR v destinácii.

Základným cieľom organizácie je získať do Nitry čo najviac návštevníkov a zároveň podporiť predaj produktov Nitry a jej okolia ako destinácie. To znamená, že všetky aktivity smerujú práve týmto smerom. Vďaka prepojeniu verejného a súkromného sektora sú tieto aktivity zamerané najmä na propagáciu a marketing, pretože si uvedomujeme, že nestačí produkty vyskladať, ale je potrebné ich aj dostatočne spropagovať,

aby sa dostali k turistom domácim, ale aj zahraničným. Toto všetko sa podarí aj vďaka tomu, že organizácie cestovného ruchu ako je aj nitrianska, fungujú po celom Slovensku.

Nitrianska organizácia cestovného ruchu má za sebou mnoho aktivít v prospech turizmu, rôzne zaujímavé akcie a aktivity, ako sú pobytové balíčky, nové pobytové cesty, zážitkové produkty... Gastronómia a ochutnávky sa stávajú pevnou a neodmysliteľnou súčasťou cestovania súčasných cestovateľov a turistov. A práve preto sa zameriava aj na vínné cesty a rôzne vínné projekty, ako sú degustácie vín napr. v Divadle A. Bagara v Nitre alebo v nitrianskej Synagóge, ktoré sú spojené s konkrétnym zážitkom, a to všetko je ladené v zmysle sloganu mesta Nitry „Objav miesto, zaži príbeh.“ Ide najmä o zážitok, aby sa návštevníci Nitry chceli po tomto zážitku znovu vrátiť.

Vďaka spojeniu 13 silných subjektov v destinácii Nitrianska organizácia CR podporila myšlienku, že spolupráca a cestovný ruch je záležitosťou všetkých. „Partnerstvo vyhráva, keď sa do projektu vkladajú spoločné ciele a energia, podnikateľské myslenie, budovanie kapacít a vzájomné zdieľanie znalostí.

Aby bola ktorákoľvek organizácia destinačného manažmentu úspešná, musí mať spracované strategické plány, zabezpečenú funkčnú organizačnú štruktúru a neustálu spoluprácu všetkých zainteresovaných. Okrem toho je dôležitým predpokladom jej fungovania aj overený model financovania, v ktorom sú okrem členských príspevkov aj výnosy z vlastnej podnikateľskej činnosti či organizovania podujatí.

Spoločným cieľom aktívneho rozvoja turizmu, tak ako Nitrianskej organizácie cestovného ruchu, tak aj obyvateľov mesta Nitra a jej regiónu, by malo byť jednotné zapojenie všetkých partnerov do jasne vytvorenej stratégie, poskytnutie najvyššej kvality služieb a produktov, byť videní a počutí cez internú a externú komunikáciu a PR a najmä – aktívne predávať destináciu, či už on-line alebo cez tradičné zážitky. V tomto „balíčku“ je budúcnosť perspektívy cestovného ruchu nášho mesta aj krajiny.

Magna Via – ako sa dostala na známku...

...a ako do Nitry i Vrábeľ neprišiel poštový koč ani jazdec

Veľká cisársko-kráľovská poštová cesta známa ako „Magna Via“ začala písať svoju históriu pred pol tisícročím. Bola dôležitým dopravným spojením v bývalom Rakúsko-Uhorsku, slúžiacim na prepravu osôb a pošty. S 56 poštovými preprahaciami stanicami predstavovala jednu z najdlhších trás. Vychádzala z Viedne, od panovníckeho dvora. Prechádzajúc územím dnešných 5 štátov: Rakúska, Slovenska, Ukrajiny, Maďarska a Rumunska, jej tisíc kilometrová trasa končila v Sibiu (vtedy Hermannstadt), resp. v Deve. Až 520 km tejto poštovej cesty viedlo územím dnešnej Slovenskej republiky. Rozvoj poštovníctva, prepravy osôb a tovaru v tom čase znamenali pre regióny, ktorými trasa prechádzala, ich rozkvet. Významnosť tejto cesty bola u nás najnovšie pripomenutá poštovou známkou a ďalšími poštovými produktami.

„Dávne poštové trasy“

je názov témy, ktorú pre rok 2020 vyhlásilo Združenie poštových operátorov PostEurop, sídliace v Belgicku. Témy vyhlasujú s dvojročným predstihom a jednotlivé štáty si vydávajú známky so svojim špecifickým námetom. Slovenská pošta zareagovala emisiou známky „Magna Via“, ktorá bola uvedená do obehu 30.4.2020. Stalo sa tak iba pár mesiacov po tom, čo sme si na

SPU v Nitre (konferenciou, aj príležitostnou poštovou pečiatkou) pripomenuli 20. výročie vzniku Združenia Magna Via. Cieľom Združenia je oboznamovať obyvateľov, aj návštevníkov Slovenska, s kultúrnou a historickou hodnotou tejto Veľkej poštovej cesty. Skôr, než predstavíme známku, v krátkosti si priblížme túto významnú poštovú cestu.

Vznik poštovej cesty Magna Via

si vynútili následky bitky pri Moháči 29.8.1526, po ktorej osmanské vojská vedené sultánom Sülejmánom I. postupne obsadzovali južnú časť Uhorska, čím panovníkovi prerušili spojenie Viedne s dôležitými stredoslovenskými bankskými mestami, ale aj východom ríše. Keď uhorský snem zvolaný do Bratislavy (s vtedajším nemeckým názvom Pressburg, slovensky Prešporok, maďarsky Pozsony) dňa 16. decembra 1526 zvolil za uhorského kráľa Ferdinanda I., (miesto zomrelého Ľudovíta II.), panovník, ktorý bol zároveň českým kráľom a neskôr rímsko-nemeckým cisárom, nariadil hlavnému viedenskému poštmajstrovi Antonovi Taxisovi zriadiť počas zasadania snemu poštové spojenie medzi Viedňou a Prešporkom. Po korunovácii dal Ferdinand I. zriadiť popri posloch, aj pravidelnú poštovú linku v úseku Viedeň – Bratislava, neskôr predĺženú do Komárna. Antona Taxisa poveril zria-

dením organizácie takej pošty na území východne od Viedne, aká už bola v Rakúskej časti. Práve do tohto obdobia siaha zrod historickej veľkej cisársko-kráľovskej poštovej a obchodnej cesty, ktorej až polovica trasy prechádzala i našim územím. Magna Via vychádzajúca z Viedne cez Bratislavu, Trnavu, Ripňany, horné Ponitrie, popod Vysoké Tatry do Košíc a ďalej do rumunského Sibiu (s vetvou do Devy), merala viac ako 1000 km.

V rokoch 1552 – 1558 bola linka (pôvodne cez Jáger/Eger) vojenskou (stavba financovaná vojenskou pokladnicou), ale od r. 1556 sa už stala riadnou štátnou linkou s 22 poštovými stanicami do Košíc v r. 1558. Túto linku spomína Matej Taxis aj vo svojej správe zo 6 novembra 1553 Ferdinandovi I., kde uvádza „Vischermindt“ (dnešný Fischamend), ako križovatku dvoch poštových ciest v smere Raab (Győr), zatiaľ čo druhá viedla do Sedmohradska.

Od r. 1556 panovník stratil vplyv na Sedmohradsko, linka končila v Košiciach. To neznamenalo jej koniec. Naopak, rozvíjala sa. Na trasách boli zriaďované poštové prepriahacie stanice (pôvodne v rozstupoch 2 poštových míľ, čo je 2 x 7,5 km), neskôr 3 až 4 míle. Objekty (niektoré zachované do dnešných dní v rôznom stave) slúžili popri ustajnení a starostlivosti o fažné i jazdecké kone, aj pre stravovanie a ubytovanie cestujúcich. Poštovú stanicu viedol „magister postae“ (v tom čase bola úradným jazykom latinčina). Podriadenými poštmajstra boli postilióni, ktorí do 16. storočia dopravovali poštu na koňoch (jazdec), neskôr na poštových vozoch. Rýchle poštové vozy zavreté okolo r. 1750 boli v r. 1805 nahradené uzavretými poštovými vozmi – dostavníkmi, ktoré premávali na linke Bratislava – Košice dva krát do týždňa a od r. 1850 už denne. Neodmysliteľnou súčasťou výstroja postilióna bola poštová trúbka (symbol pošty dosiaľ), ktorou ohlasovali svoj príchod. Jej hlas sme po rokoch očakávali aj v Nitre. Lenže...

Poštový koč do Nitry neprišiel,

odohnala ho karanténa. Doc. Ing. Jozef Húska, CSc., predseda združenia Magna Via, Miroslav Ňaršík, emeritný predseda Zväzu slovenských filatelistov a MVDr. Milan Šajgalik, predseda Klubu filatelistov 52-51 v Nitre, už krátko po oslavách 20. výročia Združenia spoločne kuli plány o slávnostnom uvedení známky v Nitre, ktoré sa malo udiať 29. apríla 2020. Poštové zásielky označené príležitostnou poštovou

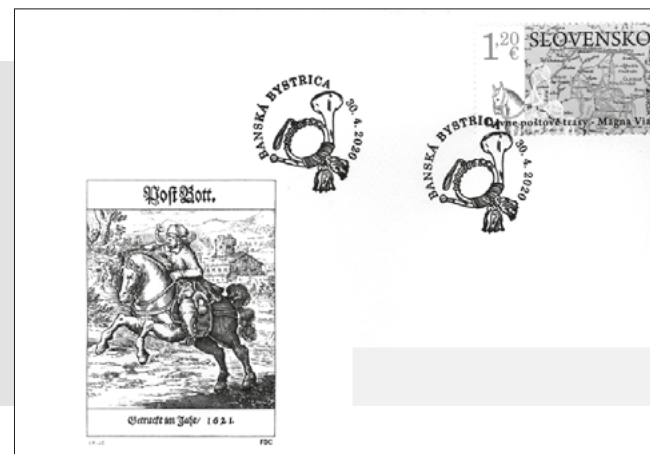
pečiatkou Magna Via na poštovom úrade Nitra 1, po slávnostnom predstavení novej známky a pečiatky, mal postilión previezť poštovým kočom na poštový úrad do Vrábľov, po jednej z vetiev Magna Via. Jeho príchod ohlásený poštovou trúbkou a nasledujúce slávnostné privítanie, malo pokračovať označováním listov – zásielok ďalšou, prichádzoucou pečiatkou Vrábľe, taktiež s motívom Magna Via. Žiaľ, Nitra, ani Vrábľe a filatelisti i priaznivci združenia Magna Via, sa nedočkali príchodu postilióna a poštového koča v dôsledku koronavírusovej karantény.

Veľké Ripňany poskytli aspoň malú náplast na boľáčku

Bez akýchkoľvek ovácií a zvyčajného kultúrneho programu (dôsledok korona opatrení), ale navyiac s rúškmi, rozstupmi a dezinfekciou, bola v deň vydania známky Magna Via na pošte Veľké Ripňany uvedená a používaná príležitostná poštová pečiarka (PPP) a tamojší obecný úrad zároveň vydal aj pohľadnicu. PPP vznikla vďaka iniciatíve filatelista z Piešťan. Ako nám prezradil pán Alexander Urmínsky, známy piešťanský filatelista, filokartista a publicista, poštová prepriahacia stanica RIPPIN je nie len jednou z 56 staníc zo 16. storočia na trase Magna Via, ale je aj najstaršou poštovou stanicou v Nitrianskom kraji. Obec, ktorá sa prvý krát spomína v listine z r. 1156 ako RIPIN, je v súčasnosti druhou najväčšou v okrese Topoľčany, keď k 1. januáru mala 2042 obyvateľov.

Stratilo sa písmenko

Odlišnosť písania názvu obce s 1 alebo 2 písmenami P ma podnietili nazrieť sa do poštovej histórie. Vyše 900 stranový „Itinéraire de l'Europe, ou indicateur de toutes les routes de poste, des tarifs...“ (celý názov tvorí až 40 slov) ktorý zostavil Johann Gottlieb Siegmeyer a vydali ho v Halle a Berlíne v r. 1819. Zastavil som sa na strane 540. V ľavom stĺpci, dolu, je uvedená poštová linka č. 2578 z Bratislavy do Košíc. Ale nebola to Magna Via, pretože trasa tejto prechádzala cez Hlohovec, Nitru, Levice, Šahy, Rimavskú Sobotu, Rožňavu. Na jej 57 míľovej trase bolo 22 poštových staníc v rozstupoch 2 až 3 míľ. V pravom stĺpci hore nachádzam to, čo ma zaujíma: Linka č. 2579 z Bratislavy do Lvova, ktorá viedla cez Prešov (53 míľ, 22 staníc) popod Tatry, ako sme spomínali v úvode pri Magna Via. Práve táto poštová linka viedla cez dnešné Veľké Rip-

ňany. Aké pomenovania staníc a ich vzdialenosti v míľach uvádzal „Itinéraire...“? Citujem: „No. 2579. Von Pressburg nach Lemberg. Von Pressburg bis Csekles 2, Sarfo 2, Tyrnau 3, Leopoldstadt 3, Rippin 2...“ čo znamená, že z Bratislavy do V. Ripňan, na vzdialenosti 12 míľ, boli 4 prepriahacie stanice a že v roku 1819 sa písal názov obce RIPPIN.

Pri tomto diele ma tiež upútal a rád by som vyzdvihol jeden rys, týkajúci sa práve cestovného ruchu. Obsahuje zoznam známych kúpeľných a rekreačných miest vtedajšej Európy s uvedením najbližšej poštovej stanice.

Aj neskoršia edícia iného zoznamu európskych poštových ciest „Itinerario generale di Europa“ od Giuseppe Nalina vydaný v Benátkach v r. 1824 uvádza vyššie citovanú linku ako „Viaggio N. 27. Da Lemberg a Vienna“, kde je stanica opätovne uvedená ako RIPPIN. Čo nesúhlasí v tomto katalógu oproti predchádzajúcemu, to je odlišné uvádzanie vzdialenosti medzi stanicami. Tento rozdiel je známym javom vtedajšieho sveta, pretože v jednotlivých krajinách používali

inú dĺžku míľ a preto v prv spomenutom itinériari, bola aj tabuľka, umožňujúca porovnávať a prepočítavať míle používané na rozličných územiach.

Poštová známka Magna Via

vydala Slovenská pošta 30. 4. 2020 v rámci emisie EUROPA 2020: Dávne poštové trasy. Známka s rozmermi 44,1 x 26,5 mm je tlačенá technikou ofsetu. Jej nominálna hodnota 1,20 € je tarifou poštovného do Európy za obyčajný list do 50 g. Vydaná bola pod katalógovým číslom POFIS 711 ako hárček 8 známok, resp. známkový zošitok so 6 samolepiacimi známkami. Súčasne bola vydaná obálka prvého dňa (FDC), na ktorej dominuje rytina (z roku 1621) cválajúceho poštového jazdca s poštovou trúbkou na perách. Motív poštovej trúbky sa opakuje aj na pečiatke obálky prvého dňa vydania známky Magna Via. Hlas takejto trubky (pre korunu) nezaznel v Nitre, ani vo Vrábľach. Zberatelia, aj nadšenci prišli o pekný zážitok a zaujímavé predstavenia organizované nitrianskymi filatelistami a Združením Magna Via.

LITERATÚRA:

1. Csorba, Cs., Estók, J., Salamon, K. 1999. Magyarország képes története, Magyar Könyvklub, Budapest 1999, ISBN 963-548 – 961-7
2. Kollár, Š. 2009. Kapitoly z dejín pošty na Slovensku, UMB B. Bystrica, Fakulta humanitných vied, 2009s.9-11, ISBN 978-80-8083921-5, EAN 9788080839215
3. Nalin, G.: Itinerario generale di Europa 1824. Venezia.
4. Pálka, J. 2013. Poštová história a poštová prevádzka: Poštovníctvo v Košiciach od polovice XVI. po XX. storočie. Poštovníctvo v Košiciach od polovice XVI. po XX. storočie. Publikované: 31. 01. 2013 23:53
5. Siegmeyer, J. G.: Itinéraire de l'Europe, ou indicateur de toutes les routes de poste, des tarifs... Halle und Berlin, 1819.
6. Wurth, R. 2001. Das Pressburger postamtmeisteramt und die familie Paar im 16. und 17. Jahrhundert. (WAB) Band 105 ISBN 3-85405-142-5

Zmena

Vo svete sa všetko mení –
meníme sa s Covidom
človek si odrazu čas viac cení,
hľadá na svet trochu iným pohľadom...

Žili sme v bubline a náhle precitli
v kríze pandémie sme sa ocitli.
Covid nás izoloval, zavrel do karantény –
riešiť sme museli nečakané problémy...

Zastali ozubené kolesá ekonomiky
prázdne zostali montážne dielne a fabriky...
Ľudské tváre skryli sa pod textilné rúška –
nastala pre ľudstvo ťažká skúška...

Nečakane Home office bola schodná cesta
v školách a úradoch zostali prázdne miesta...
Kiná, divadlá, bary a diskotéky zívali prázdnotou,
naš život podľa starých pravidiel stal sa temnotou...

Až vo svetle reflektorov pandémie Covidu
uvedomili sme si ľudskej cesty žitia biedu –
zbytočný zhon po veciach nepotrebných k žitiu
znova hľadáme cestu k šťastnému bytiu...

Covid nám ukázal našu zraniteľnosť –
Achillovu pätu ľudstva v plnej nahote postupne odhaľoval
a potrebu zmeny názorov na spôsob života nám ukazoval-
povedal jasne ľudstvu “DOŠŤ” –
keď sa vzoprieme, môže nám to zlomiť chrbtovú kosť...